JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
YVES BOT
26 päivänä lokakuuta 2010[1]

1. Nyt esillä oleva asia koskee ArcelorMittal Luxembourg SA:n[2] tekemää valitusta (asia C-201/09 P) ja Euroopan komission tekemää valitusta (asia C-216/09 P), jonka yhteydessä ArcelorMittal Belval & Differdange SA[3] ja ArcelorMittal International SA[4] ovat tehneet vastavalituksen. Nämä valitukset on tehty asiassa ArcelorMittal Luxembourg ym. vastaan komissio[5] 31.3.2009 annetusta Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiosta.

2. Asian taustalla on EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan soveltamisesta eurooppalaisten teräspalkkituottajien sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin 8.11.2006 tehty komission päätös (asia COMP/F/38.907 – Teräspalkit). Komissio totesi tässä päätöksessään, että kyseiset yritykset, jotka kuuluvat samaan yritykseen, ovat rikkoneet 1. heinäkuuta 1988 ja 16. tammikuuta 1991 välisen ajan HT 65 artiklan 1 kohtaa vahvistaessaan hintoja, jakaessaan kiintiöitä ja vaihtaessaan yhteisön palkkimarkkinoita koskevia tietoja.[6] Tällä perusteella komissio velvoitti ARBEDin, TradeARBEDin ja ProfilARBEDin yhteisvastuullisesti maksamaan 10 miljoonan euron suuruisen sakon.

3. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi riidanalaisen päätöksen valituksenalaisella tuomiolla TradeARBEDia ja ProfilARBEDia koskevilta osin.

4. Heti aluksi on todettava, että nämä valitukset herättävät tiettyjä samoja kysymyksiä, jotka ovat läheisessä yhteydessä kysymyksiin, jotka ovat nousseet esille asiassa Thyssen-Krupp Stainless vastaan komissio 1.7.2009 annetusta tuomiosta[7] tehdyssä valituksessa, joka on parhaillaan vireillä unionin tuomioistuimessa (asia C-352/09 P, ThyssenKrupp Nirosta v. komissio) ja josta myös laadin ratkaisuehdotuksen.

5. Ensimmäinen kysymys koskee seuraamusmenettelyjen vanhentumiseen sovellettavien

1 – Alkuperäinen kieli: ranska.

2 – Aiemmin Arcelor Luxembourg SA, jäljempänä ARBED.

3 – Aiemmin Arcelor Profil Luxembourg SA, jäljempänä ProfilARBED.

4 – Aiemmin Arcelor International SA, jäljempänä TradeARBED.

5 – Asia T-405/06 (Kok., s. II-771; jäljempänä valituksenalainen tuomio).

6 – Päätöksestä julkaistiin tiivistelmä Euroopan unionin virallisessa lehdessä (EUVL 2008, C 235, s. 4; jäljempänä riidanalainen päätös).

7 – Asia T-24/07 (Kok., s. II-2309).

sääntöjen tulkintaa ja erityisesti vanhentumisaikojen keskeytymistä. On kyse siitä, onko kanteen nostamisella unionin tuomioistuimissa suhteellinen vaikutus, jolloin vanhentumisajan keskeytyminen koko menettelyn ajaksi pätee vain suhteessa kantajana olevaan yritykseen (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisessa tuomiossa omaksuma näkemys), vai onko sillä kaikkiin kohdistuva vaikutus, jolloin vanhentumisajan kulumisen pysähtyminen koko menettelyn ajaksi pätee suhteessa kaikkiin rikkomiseen osallistuneisiin yrityksiin siitä riippumatta, ovatko ne nostaneet kanteen vai eivät (komission omaksuma näkemys).

6. Toinen kysymys liittyy riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan pätevyyteen. HT 65 artiklan 1 kohdan rikkomisen toteamiseksi ja seuraamusten määräämiseksi rikkomisesta komissio tukeutui asetuksen (EY) N:o 1/2003 [8] säännöksiin, koska EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolo päättyi 23.7.2002.

7. Kolmas kysymys liittyy TradeARBEDin tekemän rikkomisen syyksi lukemiseen. Komissio nimittäin saattoi tästä toiminnasta ensimmäiseksi vastuuseen ARBEDin, kun se oli osoittanut, että ARBED oli tosiasiassa vaikuttanut ratkaisevasti tytäryhtiönsä käyttäytymiseen. Tämän jälkeen komissio saattoi rikkomisesta, johon siis ARBEDin katsottiin syyllistyneen, vastuuseen ProfilARBEDin, koska se katsoi tämän olevan ARBEDin taloudellinen seuraaja palkkien valmistuksen alalla. Tämän jälkeen komissio sovelsi henkilökohtaisen vastuun periaatteeseen tehtävää kahta poikkeusta, jotka unionin tuomioistuin hyväksyy, kun kyse on konsernista.

8. ARBEDin vastuuseen saattamisen osalta unionin tuomioistuimelta tiedustellaan jälleen, mikä on olettamuksen, jonka mukaan tytäryhtiönsä täysin omistavalla emoyhtiöllä on tosiasiassa ratkaiseva vaikutus tämän käyttäytymiseen ja sen on tällöin vastattava tämän kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä, luonne ja merkitys.

9. ProfilARBEDin vastuuseen asettamisen osalta on selvitettävä, oliko tarpeellista tai mahdollista jälleen poiketa henkilökohtaisen vastuun periaatteesta saattamalla ProfilARBED vastuuseen ARBEDin kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä ja sitä kautta TradeARBEDin kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä.

8 – Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annettu asetus (EYVL 2003, L 1, s. 1).

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *EHTY:n perustamissopimuksen määräykset*

10. HT 65 artiklassa määrättiin seuraavaa:

”1. Kiellettyjä ovat yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan suoraan tai välillisesti estämään, rajoittamaan tai vääristämään tavanomaista kilpailua yhteismarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat, joilla pyritään:

a) vahvistamaan tai määräämään hintoja;

b) rajoittamaan tai valvomaan tuotantoa, tekniikan kehitystä tai investointeja;

c) jakamaan markkinoita, tuotteita, asiakkaita tai hankintalähteitä.

– –

4. Sopimukset ja päätökset, jotka ovat 1 kohdan mukaan kiellettyjä, ovat mitättömiä, eikä niihin voida vedota jäsenvaltioiden tuomioistuimissa.

Jollei oikeudesta saattaa asia yhteisön tuomioistuimen käsiteltäväksi muuta johdu, ainoastaan [komissiolla] on toimivalta ratkaista, onko tällainen sopimus tai päätös sopusoinnussa tämän artiklan kanssa.

5. [Komissio] voi määrätä yritykselle, joka on tehnyt mitättömän sopimuksen taikka välitysmenettelyssä tai seuraamusmaksun tai boikotin avulla taikka muilla keinoin soveltanut tai yrittänyt soveltaa mitätöntä sopimusta tai päätöstä taikka sopimusta, jota koskeva lupa on evätty tai peruutettu, tai joka on hankkinut luvan vääriksi tai harhaanjohtaviksi tietämiensä tietojen avulla taikka osallistunut tämän artiklan 1 kohdan mukaan kiellettyihin menettelytapoihin, sakon tai uhkasakon, joka on tämän artiklan 1 kohdan mukaan kielletyn sopimuksen, päätöksen tai menettelytavan kohteena olleista tuotteista kertyneen liikevaihdon määrä enintään kaksinkertaisena; jos sopimuksen, päätöksen tai menettelytavan tarkoituksena kuitenkin on rajoittaa tuotantoa, teknistä kehitystä tai investointeja, sakkojen enimmäismäärä voidaan korottaa 10 prosenttiin kyseisten yritysten vuosittaisesta liikevaihdosta ja uhkasakkojen enimmäismäärä 20 prosenttiin päivittäisestä liikevaihdosta.”

11. HT 97 artiklan mukaan EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolo on päättynyt 23.7.2002.

B *EY:n perustamissopimuksen määräykset*

12. EY 305 artiklan 1 kohdassa, joka on kumottu Lissabonin sopimuksen tultua voimaan, määrättiin seuraavaa:

”Tällä sopimuksella ei muuteta Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimuksen määräyksiä, varsinkaan jäsenvaltioiden oikeuksia tai velvollisuuksia, mainitun yhteisön toimielinten valtuuksia eikä mainitussa sopimuksessa hiilen ja teräksen yhteismarkkinoiden toiminnasta annettuja määräyksiä koskevilta osin.”

C *Asetus N:o 1/2003*

13. Muistutan, että asetus N:o 1/2003 koskee EY 81 ja EY 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanoa.

14. Asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos komissio toteaa kantelun perusteella tai omasta aloitteestaan, että [EY] 81 tai [EY] 82 artiklaa rikotaan, se voi päätöksellään määrätä asianomaiset yritykset ja yritysten yhteenliittymät lopettamaan todetun rikkomisen. – – Jos komissiolla on oikeutettu etu asiassa, se voi myös todeta rikkomisen tapahtuneen menneisyydessä.”

15. Kyseisen asetuksen 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille tai yritysten yhteenliittymille sakon, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta rikkovat EY 81 tai EY 82 artiklan määräyksiä.

16. Asetuksen N:o 1/2003 25 artiklassa säädetään seuraamusten määräämisen vanhentumisajoista.

17. Nämä säännöt ovat keskeisiltä osin samat kuin vanhentumisajoista Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimukseen liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa 6.4.1978 tehdyssä komission päätöksessä N:o 715/78/EHTY [9] tarkoitetut säännöt.

18. Päätöksen N:o 715/78 1 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaan ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaan seuraamusten vanhentumisaika päättyy, jos

9 – EYVL L 94, s. 22. Säännöt sisältyivät ensin vanhentumisajoista liikennettä ja kilpailua koskeviin Euroopan talousyhteisön sääntöihin liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa 26.11.1974 annettuun neuvoston asetukseen (ETY) N:o 2988/74 (EYVL L 319, s. 1), jota ei nyt esillä olevassa asiassa voida soveltaa.

komissio ei ole määrännyt sakkoja tai seuraamuksia viidessä vuodessa siitä päivästä, jona rikkominen lakkaa.

19. Päätöksen N:o 715/78 2 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaan ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 3 ja 4 kohdan mukaan kaikki komission suorittamat toimet rikkomisen tutkinnan tai rikkomista koskevan menettelyn aloittamiseksi voivat kuitenkin keskeyttää vanhentumisajan. Tällaisia toimia ovat tietojensaantipyynnöt, valtuutukset tarkastuksen suorittamista varten, menettelyn aloittaminen tai väitetiedoksiannon toimittaminen. Vanhentumisaika katkeaa suhteessa kaikkiin rikkomiseen osallistuneisiin yrityksiin.

20. Päätöksen N:o 715/78 2 artiklan 3 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 5 kohdassa säädetään rajoituksesta. Niiden mukaan vanhentumisaika alkaa kulua uudelleen jokaisesta keskeytymisestä. Vanhentumisaika päättyy kuitenkin viimeistään sinä päivänä, jona kahden vanhentumisajan pituutta vastaava määräaika on kulunut komission määräämättä sakkoa tai uhkasakkoa; tämä määräaika pitenee ajalla, joksi vanhentuminen katkeaa.

21. Lopuksi päätöksen N:o 715/78 3 artiklassa ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohdassa täsmennetään, että seuraamusten määräämiseen sovellettava vanhentumisaika katkeaa ajaksi, jonka komission päätöstä koskeva oikeudenkäynti on vireillä unionin tuomioistuimessa.

II Tosiseikat

22. Valituksenalaisen tuomion 16–37 kohdasta ilmenevät tosiasiat voidaan tiivistää seuraavasti.

23. ARBED valmisti terästeollisuustuotteita. TradeARBED perustettiin ARBEDin kokonaan omistamaksi tytäryhtiöksi harjoittamaan tämän terästeollisuustuotteiden jakelua. ProfilARBED puolestaan perustettiin 27.11.1992 ARBEDin kokonaan omistamaksi tytäryhtiöksi jatkamaan tuosta päivästä lähtien ARBEDin taloudellista ja teollista toimintaa palkkialalla.

24. Vuonna 1991 komissio suoritti HT 47 artiklan nojalla tehtyjen päätösten perusteella tarkastuksia eri yritysten, myös TradeARBEDin, toimitiloissa. Se toimitti 6.5.1992 väitetiedoksiannon asianomaisille yrityksille, joihin TradeARBED kuului, mutta ei ARBEDille. TradeARBED myös osallistui 11.–14.1.1993 pidettyyn kuulemiseen.

25. Komissio totesi päätöksessä 94/215/EHTY,[10] että 17 eurooppalaista terästeollisuusyritystä, niiden joukossa TradeARBED, oli HT 65 artiklan 1 kohdan vastaisesti osallistunut joukkoon sopimuksia, päätöksiä ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja, jotka koskivat hintojen vahvistamista, markkinoiden jakamista ja luottamuksellisten tietojen vaihtamista yhteisön palkkimarkkinoilla 1.7.1988 ja 31.12.1990 välisenä aikana. Tällä perusteella komissio määräsi kullekin rikkomiseen osallistuneelle yritykselle, ARBED mukaan luettuna, sakon ja velvoitti nämä maksamaan 11 200 000 ecun suuruisen sakon.

26. ARBED nosti 8.4.1994 kanteen päätöksen kumoamiseksi.

27. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi kanteen suurimmaksi osaksi asiassa ARBED vastaan komissio 11.3.1999 antamassaan tuomiossa,[11] mutta alensi sakon määrän 10 miljoonaan euroon.

28. Yhteisöjen tuomioistuin kumosi asiassa ARBED vastaan komissio 2.10.2003 antamallaan tuomiolla[12] mainitun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion ja alkuperäisen päätöksen ARBEDia koskevilta osin tämän puolustautumisoikeuksien loukkaamisen perusteella.

29. Komissio päätti kumoamisen johdosta aloittaa uuden menettelyn, joka koski alkuperäisen päätöksen kohteena olleita kilpailunvastaisia menettelyjä. Se lähetti 8.3.2006 ARBEDille, TradeARBEDille ja ProfilARBEDille väitetiedoksiannon, jossa se ilmoitti niille aikomuksestaan tehdä päätös, jossa se katsoo ne yhteisvastuullisesti vastuussa oleviksi kyseessä olevista rikkomisista, mihin kantajat vastasivat 20.4.2006.

30. Komissio teki 8.11.2006 riidanalaisen päätöksen, jonka 1 ja 2 artiklassa todetaan seuraavaa:

”*1 artikla*

[ARBEDista, TradeARBEDista ja ProfilARBEDista] muodostuva yritys on osallistunut [HT] 65 artiklan 1 kohdan vastaisesti joukkoon sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joiden kohteena tai vaikutuksena on ollut hintojen vahvistaminen, kiintiöiden jakaminen ja laaja tietojen vaihtaminen yhteisön palkkimarkkinoista. Tällä koostumuksella yrityksen on todettu osallistuneen näihin rikkomisiin 1.7.1988 ja 16.1.1991 välisenä aikana.

2 artikla

[ARBED, TradeARBED ja ProfilARBED] määrätään maksamaan yhteisvastuullisesti 10 miljoonan euron sakko 1 artiklassa tarkoitetuista rikkomisista.”

10 – EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan mukaisesta menettelystä sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen osalta, joihin eräät eurooppalaiset palkkien valmistajat ovat osallistuneet, 16.2.1994 tehty päätös (EYVL L 116, s. 1; jäljempänä alkuperäinen päätös).

11 – Asia T-137/94 (Kok., s. II-303).

12 – Asia C-176/99 P (Kok., s. I-10687).

III Kanne ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

31. ARBED, TradeARBED ja ProfilARBED nostivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 27.12.2006 jättämällään kannekirjelmällä kanteen riidanalaisesta päätöksestä HT 33 ja HT 36 artiklan sekä EY 229 ja EY 230 artiklan nojalla.

32. Yritykset vetosivat neljään kanneperusteeseen.

33. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi ensimmäisen kanneperusteen, jossa yritykset väittivät, että riidanalaiselta päätökseltä puuttui oikeudellinen perusta ja komissio oli käyttänyt väärin harkintavaltaansa. Se katsoi, että asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohtaa ja 23 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että siinä sallitaan, että komissio toteaa EHTY:n perustamissopimuksen aineelliseen ja ajalliseen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla toteutetut yritysten väliset kartellit ja määrää niistä seuraamukset ajankohdan 23.7.2002 jälkeen. Tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin palautti mieliin, että yhteisöjen perustamissopimuksilla on luotu yksi ainoa oikeusjärjestys ja että EHTY:n ja EY:n perustamissopimusten yhteisenä tarkoituksena on vapaata kilpailua koskevan järjestelmän ylläpitäminen. Lisäksi se totesi, että jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksille yhteisen periaatteen mukaan lainsäädännön muuttamistapauksessa on varmistettava oikeudellisten rakenteiden jatkuvuus, jos unionin lainsäätäjä ei ilmaise päinvastaista tahtoaan.

34. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi myös toisen kanneperusteen, joka perustui niiden sääntöjen rikkomiseen, jotka koskevat kilpailusääntöjen rikkomisesta vastuuseen saattamista. Se katsoi erityisesti, että komission arviointi, jonka mukaan ARBED ja tämän taloudellinen seuraaja ProfilARBED ovat vastuussa TradeARBEDin suorittamista rikkomisista, ei ole oikeudellisesti virheellinen ja että näyttö vahvistaa ARBEDin ratkaisevan vaikutuksen TradeARBEDin käyttäytymiseen ja että tämä myöskin oli tosiasiallisesti käyttänyt määräysvaltaansa.

35. Kolmannen kanneperusteen osalta, joka koskee seuraamusmenettelyjen vanhentumista koskevien sääntöjen rikkomista, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi ARBEDin osalta tämän väitetyn rikkomisen, koske se katsoi, että sen vuoksi, että vanhentumisaika lakkasi kulumasta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja yhteisöjen tuomioistuimessa käydyn ensimmäisen oikeudenkäynnin ajaksi, riidanalainen päätös on tehty sekä viiden vuoden että kymmenen vuoden vanhentumisajassa. Sitä vastoin todetessaan, että kyseisellä keskeytymisellä on vain asianosaisiin eikä kaikkiin kohdistuva vaikutus ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että kymmenen vuoden vanhentumisaika oli ProfilARBEDin ja TradeARBEDin osalta ylittynyt, ja kumosi näin ollen riidanalaisen päätöksen niiden osalta.

36. Lopuksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi neljännen kanneperusteen, joka koski ARBEDin

puolustautumisoikeuksien loukkaamista. Se katsoi, että ARBED ei ollut osoittanut, miltä osin hallinnollisen menettelyn kesto oli voinut vahingoittaa sen puolustautumisoikeuksien käyttämistä.

37. Valituksenalaisella tuomiolla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi siten riidanalaisen päätöksen ProfilARBEDia ja TradeARBEDia koskevilta osin ja hylkäsi kanteen muilta osin perusteettomana.

IV Oikeudenkäynti unionin tuomioistuimessa

38. ARBED teki yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon 8.6.2009 jättämällään valituskirjelmällä ja komissio 15.6.2009 jättämällään valituskirjelmällä valituksen valituksenalaisesta tuomiosta. ProfilARBED ja TradeARBED ovat tehneet vastineensa esittäessään vastavalituksen komission tekemästä valituksesta.

39. Yhteisöjen tuomioistuimen presidentti päätti 10.9.2009 antamallaan määräyksellä yhdistää nämä asiat suullista käsittelyä ja tuomion antamista varten.

V Alustavat huomautukset

40. Näiden valitusten tarkastelu edellyttää ensin kilpailusääntöjen täytäntöönpanomenettelyn luonteen mieleen palauttamista.

41. Vaikka tämä menettely ei ole rikosoikeudellinen sen varsinaisessa merkityksessä, se on kuitenkin rikosoikeudellisen menettelyn kaltainen. Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklassa tarkoitetut sakot ovat nimittäin luonteeltaan ja määrältään rinnastettavissa rikosoikeudelliseen seuraamukseen, ja kun otetaan huomioon komission tutkimus-, tutkinta- ja päätöksentekotehtävät, sen toimet yrityksiä kohtaan ovat lähinnä rikosoikeudellisten menettelyjen kaltaisia. Mielestäni kyseinen menettely on siis ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen [13] 6 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetulla tavalla ”rikosoikeudellinen” ja sitä koskevat siten kyseisen määräyksen rikosoikeutta koskevaan osaan liittyvät takeet. [14]

42. Kantani on täysin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukainen. Määritellessään, kuuluuko syyte rikosoikeuden alaan, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin hyväksyy kolme perustetta, jotka ovat asian oikeudellinen luokittelu kyseisen valtion sisäisessä oikeudessa, seuraamuksen rankaiseva ja ehkäisevä luonne sekä tunnusmerkistön mukaan seuraamuksen vakavuus kyseiselle henkilölle. [15] Ensimmäisellä kriteerillä on vain muodollinen ja suhteellinen

13 – Roomassa 4.11.1950 allekirjoitettu yleissopimus (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus).

14 – Ks. tästä unionin tuomioistuimessa parhaillaan vireillä olevat asiat KME Germany ym. v. komissio (C-272/09 P) ja Internationale Fruchtimport Gesellschaft Weichert v. komissio (C-73/10 P).

15 – Ks. asia Engel ym. v. Alankomaat, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 8.6.1976, A-sarja, nro 22, 82 kohta. Esimerkkinä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä näiden kriteerien soveltamisessa ks. asia Jussila v. Suomi, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 23.11.2006, 29–39 kohta.

arvo, ja kaksi muuta ovat vaihtoehtoisia.[16] Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on soveltanut tätä päättelyä useisiin hallinnollisiin seuraamuksiin,[17] joihin kuuluu myös kansallisten kilpailuviranomaisten määräämiä seuraamuksia.[18] Kun otetaan nimittäin huomioon kilpailuoikeuden tavoite (yleisen taloudellisen järjestyksen turvaaminen), seuraamusten luonne (yhtäaikaisesti ehkäisevä ja rankaiseva vaikutus täysin ilman vahingon korvaamiseen liittyvää ajatusta) ja niiden määrä (suuri sakkorangaistus), näissä menettelyissä on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan turvattava Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan edellyttämät takeet.

43. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö noudattaa samaa linjaa. Unionin tuomioistuin on ottanut huomioon kilpailualan oikeudenkäyntien erityisen luonteen ja soveltanut rikosoikeudellisia perusperiaatteita ja perustakeita, jotka sisältyvät Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaan. Asiassa komissio vastaan Anic Partecipazioni[19] yhteisöjen tuomioistuin hyväksyi henkilökohtaisen vastuun periaatteen soveltamisen kilpailusääntöihin.[20] Sittemmin asiassa Hüls vastaan komissio antamassaan tuomiossa[21] yhteisöjen tuomioistuin viittasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappaleessa taattuun syyttömyysolettamaan. Kyseisessä tuomiossa todettiin, että kun otetaan huomioon kyseisten rikkomisten luonne sekä niihin liittyvien seuraamusten luonne ja ankaruus, syyttömyysolettaman periaate soveltuu sellaisiin yrityksiä koskevien kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin menettelyihin, jotka voivat johtaa sakkojen tai uhkasakkojen määräämiseen.[22]

44. Lopuksi on muistutettava, että yhteisöjen tuomioistuin on asiassa Landewyck ym. vastaan komissio antamansa tuomion[23] 81 kohdassa todennut, että vaikka komissiota ei voida pitää Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa tarkoitettuna tuomioistuimena, se on velvollinen noudattamaan unionin oikeudessa määrättyjä ja säädettyjä menettelyllisiä takeita. Ei voida mielestäni kiistää, että erityisesti kyseessä olevat menettelylliset takeet on sisällytetty Euroopan unionin perusoikeuskirjaan[24]

16 – Ks. asia Ezeh ja Connors v. Yhdistynyt kuningaskunta, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 9.10.2003, Recueil des arrêts et décisions 2003-X, 86 kohta.

17 – Esim. hallinnollisista seuraamuksista liikenneonnettomuuden jälkeen ks. Öztürk v. Saksa, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 21.2.1984, A-sarja, nro 73; tullisäännösten rikkomisesta määrätystä seuraamuksesta ks. Salabiaku v. Ranska, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 7.10.1988, A-sarja, nro 141-A; Ranskan rahoitusmarkkinoita valvovan elimen määräämästä seuraamuksesta ks. Didier v. Ranska, päätös 27.8.2002, Recueil des arrêts et décisions 2002-VII; veronoikaisumenettelyssä määrätystä veronkorotuksesta ks. em. asia Jussila v. Suomi ja Ranskan pankkialan komitean määräämästä varoituksesta ks. Dubus S. A. v. Ranska, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 11.6.2009.

18 – Ks. tästä seuraavat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätökset: asia Melchers and Co. v. Saksa, päätös 9.2.1990; asia Société Stenuit v. Ranska, päätös 30.5.1991 ja asia Lilly v. Ranska, päätös 3.12.2002. Ks. myös em. asia Jussila v. Suomi, tuomion 43 kohta ja em. asia Dubus S.A. v. Ranska, tuomion 35 kohta sekä yksittäinen tulkinta asiassa Neste ym. v. Venäjä, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 3.6.2004.

19 – Asia C-49/92 P, tuomio 8.7.1999 (Kok., s. I-4125).

20 – Tuomion 78 kohta. Tämä oikeuskäytäntö on myöhemmin vahvistettu (ks. asia C-97/08 P, Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomio 10.9.2009, Kok., s. 1-8237, 77 kohta).

21 – Asia C-199/92 P, tuomio 8.7.1999 (Kok., s. I-4287).

22 – Tuomion 150 kohta.

23 – Yhdistetyt asiat 209/78–215/78 ja 218/78, tuomio 29.10.1980 (Kok., s. 3125, Kok. Ep. V, s. 355).

24 – EUVL L 2010, C 83, s. 389; jäljempänä perusoikeuskirja.

ja että komission on selvästi noudatettava niitä.

45. Nämä seikat ovat riittävä osoitus siitä, että näiden valitusten tutkimisen yhteydessä on kiinnitettävä erityistä huomiota Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47–49 artiklassa sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa tunnustettuihin perustakeisiin.

48. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on nimittäin valituksenalaisessa tuomiossa katsonut, että kyseisissä säännöksissä tarkoitettu vanhentumisaika keskeytyi vain suhteessa kantajana olevaan yritykseen eli ARBEDiin. Se totesi tällä perusteella, että teot olivat vanhentuneita suhteessa ProfilARBEDiin ja TradeARBEDiin.

A *Asianosaisten lausumat*

VI Komission tekemä valitus (C-216/09 P)

46. Aloitan käsiteltävän asian selvittämisen komission tekemästä valituksesta. Koska siinä on tosiaankin esitetty vain yksi, vanhentumissääntöjen tulkintaa koskeva valitusperuste, se vaikuttaa ProfilARBEDin ja TradeARBEDin tekemän valituksen käsittelyyn.

49. Komissio kehottaa unionin tuomioistuinta peruuttamaan valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin siinä kumotaan komission ProfilARBEDille ja TradeARBEDille määräämät sakot ja hylkäämään kyseisten yritysten nostaman kanteen ja velvoittamaan nämä maksamaan oikeudenkäyntikulut.

47. Komissio väittää valituksessaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen tulkitessaan päätöksen N:o 715/78 3 artiklassa ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohdassa tarkoitettuja vanhentumisajan keskeytymistä koskevia sääntöjä.

50. ProfilARBED ja TradeARBED ovat valituksen johdosta antamassaan vastineessa kehottaneet unionin tuomioistuinta vahvistamaan valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin siinä kumotaan komission niille määräämät sakot. Lisäksi ne tekevät vastavalituksen siltä varalta, että unionin tuomioistuin hyväksyisi komission vaatimukset.

B *Vanhentumisajan keskeytymiseen sovellettavan säännön virheellistä tulkintaa koskeva ainoa valitusperuste*

51. On kyse siitä, onko vanhentumisen keskeytymisellä sellaisessa tapauksessa, jossa unionin tuomioistuimissa nostetaan kanne, suhteellinen (inter partes) vaikutus, jolloin se koskee kanteen tehnyttä yritystä (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen omaksuma näkemys, jota ProfilARBED ja TradeARBED puolustavat), vai kaikkia koskeva (erga omnes) vaikutus, jolloin vanhentumisen keskeytyminen oikeudenkäynnin ajaksi koskee kaikkia rikkomiseen osallistuneita yrityksiä, olivatpa nämä nostaneet kanteen tai eivät (komission omaksuma näkemys). Päinvastoin kuin vanhentumisajan katkeamisesta on nimenomaisesti säädetty, päätöksen N:o 715/78 2 artiklassa ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohdassa ei oteta kantaa tähän asiaan.

52. Tämä kysymys on sama kuin se, joka on noussut esille edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta vastaan komissio, jonka yhteydessä esitän myös ratkaisuehdotuksen, kuten olen muistuttanut. Unionin tuomioistuimen on ratkaistava tämä kysymys ensimmäistä kertaa.

1. Valituksenalainen tuomio

53. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut valituksenalaisessa tuomiossaan, että vanhentumisajan keskeytymistä pitäisi tulkita suppeasti, koska se muodostaa poikkeuksen viiden vuoden vanhentumisajan periaatteeseen. Lisäksi se on katsonut, ettei tähän keskeytymiseen ole enää tässä vaiheessa tarpeen liittää kaikkiin kohdistuvaa vaikutusta, koska se koskee määritelmällisesti tilannetta, jossa komissio on jo tehnyt päätöksen. Lopuksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on korostanut sitä, että yhteisöjen tuomioistuimen asiassa komissio vastaan AssiDomän Kraft Products ym. antaman tuomion [25] mukaan oikeudenkäynneillä on suhteellinen vaikutus, mikä lähtökohtaisesti estää sen, että yhden yrityksen yhdestä päätöksestä nostamalla kanteella olisi mitään vaikutusta tämän päätöksen muiden adressaattien tilanteeseen.

2. Asianosaisten pääasialliset lausumat

54. Komissio katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tekee päätöksen N:o 715/78 2 artiklan 3 kohdasta ja 3 artiklasta virheellisesti kirjaimellisen ja liian suppean tulkinnan. Tulkinta ei olisi ainoastaan asiassa Limburgse Vinyl Maatschappij ym. vastaan komissio annetussa tuomiossa [26] omaksuttua tavoitteellista (teleologinen) lähestymistapaa

25 – Asia C-310/97 P, tuomio 14.9.1999 (Kok., s. I-5363).

26 – Yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, tuomio 15.10.2002 (Kok., s. I-8375, 144 kohta). Komissio viittaa lisäksi asiassa C-278/02, Handlbauer, 24.6.2004 annettuun tuomioon (Kok., s. I-6171, 40 kohta).

vaan myös sitä lähestymistapaa vastaan, jonka Euroopan unionin neuvosto näyttää omaksuneen asetuksen N:o 2988/74 [27] valmistelussa.

55. Lisäksi komissio vastustaa viittaamista edellä mainittuun asiassa komissio vastaan AssiDomän Kraft Products ym. annettuun tuomioon, jossa yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut kumoamistuomion suhteellisen vaikutuksen. Komission mukaan tämän tuomion päätelmiä ei voida soveltaa tutkintatoimien kaltaisiin päätöksiin, joiden riitauttaminen keskeyttää tai pysäyttää vanhentumisen.

56. Lopullisista päätöksistä poiketen tällaisten toimenpiteiden kumoaminen voi vaikuttaa komission mahdollisuuteen soveltaa menettelyä kaikkiin rikkomiseen osallistuneisiin yrityksiin, vaikka nämä toimenpiteet olisi muodollisesti osoitettu vain yhdelle yritykselle. Näin ollen kyseisen tuomion soveltaminen vanhentumisajan keskeytymiseen haittaisi kilpailuoikeuden moitteetonta toteuttamista, kun taas tulkinnalla, jolla säilytetään kaikkiin kohdistuva vaikutus, voidaan varmistaa sen tehokas vaikutus.

57. Komissio täsmentää, että silloin, kun yksi yhtiö on riitauttanut jonkin siihen kohdistuneen tutkimustoimenpiteen, komissio olisi valituksenalaisen tuomion mukaan velvollinen jatkamaan tutkimustaan muiden rikkomiseen osallisten yritysten osalta ja käyttämään lopullisessa päätöksessään sen kumoamisen uhalla asiakirjoja, joiden lainmukaisuus on epävarma. Koska vanhentumisaika kuluu tosiaankin suhteessa muihin yrityksiin, komissio ei voi odottaa tutkimustoimenpidettä koskevan oikeudenkäynnin tulosta.

58. Lisäksi komissio katsoo valituksenalaisen tuomion mahdollistavan sakon maksamisen välttelyn. Nimittäin yrityksessä, johon nähden vanhentuminen on keskeytynyt, voitaisiin toteuttaa uudelleenjärjestely tai sen varat voitaisiin siirtää toiseen yritykseen, jolloin konserni voisi välttyä sakon maksamiselta.

59. ProfilARBED ja TradeARBED katsovat, että eroa, joka on tehty saman päätöksen kahden peräkkäisen artiklan sanamuodon välille, ei voida tulkita miksikään muuksi kuin lainsäätäjän vapaaehtoiseksi ja tietoiseksi päätökseksi erottaa toisistaan vanhentumisajan katkeamisen ja vanhentumisajan keskeytymisen vaikutukset.

60. Vanhentumissääntöjen tavoitteilla ei ole tarkoitus turvata komission oikeutta määrätä oikeussubjekteille seuraamuksia vaan oikeusvarmuuden yleisen periaatteen mukaisesti suojella niitä tällaisilta seuraamuksilta sen jälkeen, kun tietty aika on kulunut. Näin ollen siltä osin kuin vanhentumisajan katkeaminen ja vanhentumisajan keskeytyminen ovat poikkeuksia yleisestä oikeusperiaatteesta, niitä olisi tulkittava, kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on korostanut, suppeasti

27 – Muistutan siitä, että kyse on vanhentumisajoista liikennettä ja kilpailua koskeviin Euroopan talousyhteisön sääntöihin liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa annetusta asetuksesta (ks. edellä alaviite 9).

ja siten yrityksen kannalta edullisimmalla tavalla.

61. ProfilARBED ja TradeARBED korostavat, että alkuperäinen päätös koski vain ARBEDia, ja päättelevät tällä perusteella, että päätös ei ole toimi, josta voidaan nostaa kanne niitä vastaan. Tästä seuraa, että tarvitsematta edes ottaa kantaa siihen, mikä on päätöksen N:o 715/78 3 artiklassa ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohdassa säädetyn kaikkiin kohdistuvan vaikutuksen luonne, niitä koskevan vanhenemisajan keskeytymisen edellytykset eivät täyty.

62. ProfilARBEDin ja TradeARBEDin mukaan myös siinä tapauksessa, että oletettaisiin, että alkuperäinen päätös olisi kannekelpoinen toimi, oikeudenkäyntien asianosaisia koskeva vaikutus estää sen, että ARBEDin nostamalla kanteella olisi mitään vaikutusta niiden tilanteeseen. Lisäksi ProfilARBED ja TradeARBED katsovat, että tutkintatoimenpiteet ovat valmistelevia toimia, jotka eivät ole kannekelpoisia, jolloin kysymys vanhenemisen keskeytymisestä, ei nouse esiin. Vaikka oletettaisiin, että on olemassa kannekelpoisia tutkintatoimenpiteitä, tutkimusmenettely ei keskeytyisi kanteen nostamisen vaikutuksesta. Komissiolla olisi koko ajan mahdollisuus korjata muodolliset virheet. Näin ollen keskeytymistä koskevien sääntöjen kaikkiin kohdistuvaa vaikutusta ei tässäkään tilanteessa voitaisi millään tavalla perustella.

63. Sakon maksamisen välttämistä koskevista väitteistä ProfilARBED ja TradeARBED palauttavat mieliin kilpailunvastaisista toimista vastuuseen saattamista koskevan oikeuskäytännön, jonka mukaan vastuu rikkomisesta ja samalla vanhentumiseen liittyvät oikeudet on mahdollista siirtää toiselle yritykselle.

64. Lopuksi ProfilARBED ja TradeARBED korostavat, että asetusta N:o 2988/74 ei voida nyt esillä olevassa asiassa soveltaa, ja katsovat, että tämän asetuksen valmisteluasiakirjoihin ei oikeusvarmuuden periaatteen vuoksi voida vedota, sillä niitä ei ole julkaistu ja niitä ei mainita asetuksen N:o 2988/74 tekstissä.

3. Asian arviointi

65. Ennen ainoan valitusperusteen tarkastelua on tarpeen palauttaa mieleen vanhentumissääntöjen luonne ja ulottuvuus kilpailualan oikeudenkäynnin yhteydessä.

a) Alustavat huomautukset

66. Viranomaisten toimintaoikeuden vanhentuminen on yleinen ja perustavaa laatua

oleva oikeusperiaate. Se voidaan määrittää syyksi, joka rikkomisesta kuluneen ajanjakson päättymisen vuoksi lopettaa viranomaisten oikeuden ryhtyä toimiin. Sitä sovelletaan periaatteessa kaikkiin rikkomuksiin, myös kaikkein vakavimpiin, poikkeuksena ainoastaan ihmisyyttä vastaan tehdyt rikokset, jotka eivät kansainvälisten vaatimusten mukaisesti vanhene. Vanhentumisajan päätyttyä viranomaistoimia ei enää voida aloittaa eikä rikkomiseen osallistuneita vastaan voida toimia.

67. Vanhentumisella pyritään luomaan yhteiskuntarauha ja turvaamaan oikeusvarmuus. Yhteisöjen tuomioistuin onkin yhdistetyissä asioissa Falck ja Acciaierie di Bolzano vastaan komissio 24.9.2002 antamassaan tuomiossa,[28] vahvistanut, että ”oikeusvarmuutta koskevasta perustavanlaatuisesta vaatimuksesta johtuu, ettei komissio voi loputtomiin viivyttää sakkojen määräämistä koskevan toimivaltansa käyttöä”, ja että jotta vanhentumisaika voisi täyttää tehtävänsä, se on vahvistettava etukäteen.[29] Vanhentumiselle on perinteisesti esitetty useita perusteluja. Ensinnäkin rankaiseminen menettää ajan myötä tarkoituksensa, koska rikkomisen yleiselle järjestykselle aiheuttama haitta häviää vähitellen. Toiseksi kyseisten henkilöiden ja yritysten etujen suojaamisen kannalta rikkomisen todisteita on vaikeampi säilyttää tai esittää tietyn ajan kuluttua. Lisäksi vanhentuminen ennen kaikkea mahdollistaa seuraukset viranomaisten toimimattomuudesta, laiminlyönnistä tai huolimattomuudesta ja edistää rikkomiseen syyllistyneiden tuomitsemista kohtuullisessa ajassa.

68. Kilpailuoikeuden rikkomisessa vanhentumisaika päättyy päätöksen N:o 715/78 1 artiklan ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaisesti viiden vuoden kuluttua päivästä, jona rikkominen on päättynyt. Tämän päätöksen 2 artiklan 1 kohdan ja asetuksen 25 artiklan 3 kohdan mukaan kaikki komission suorittamat toimet rikkomisen tutkinnan tai rikkomista koskevan menettelyn aloittamiseksi kuitenkin katkaisevat vanhentumisajan. Katkaiseminen mitätöi taannehtivasti jo kuluneen määräajan ja merkitsee uuden määräajan alkamista. Lisäksi kyseisen päätöksen 2 artiklan 2 kohdan ja kyseisen asetuksen 25 artiklan 4 kohdan mukaisesti mainittu katkeaminen pätee suhteessa kaikkiin yrityksiin, ”jotka ovat osallistuneet rikkomiseen”.

69. Lisäksi päätöksen N:o 715/78 3 artiklan ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohdan mukaan vanhentumisaika voi keskeytyä ajaksi, jona oikeudenkäynti on vireillä. Tällöin vanhentumisajan kuluminen pysähtyy hetkellisesti.

28 – Yhdistetyt asiat C-74/00 P ja C-75/00 P (Kok., s. I-7869).

29 – Tuomion 139 ja 140 kohta. Ks. myös yhdistetyt asiat C-172/01 P, C-175/01 P, C-176/01 P ja C-180/01 P, International Power ym. v. NALOO, tuomio 2.10.2003 (Kok., s. I-11421, 106 ja 107 kohta).

70. Lopuksi unionin lainsäätäjä on säätänyt kyseisen päätöksen 2 artiklan 3 kohdassa ja kyseisen asetuksen 25 artiklan 5 kohdassa, että vanhentumisaika päättyy viimeistään silloin, kun kymmenen vuotta on kulunut komission määräämättä sakkoa. Lisäksi säädetään kuitenkin, että tämä määräaika pitenee vanhentumisen keskeytymisen ajalla.

b) Vanhentumisen keskeytymisen suhteellinen tai ehdoton vaikutus

71. Komission tavoin ja samoista edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta vastaan komissio esitetyistä syistä katson, että vanhentumisajan kulumisen pysähtymisen oikeudenkäynnin ajaksi on pädettävä suhteessa kaikkiin rikkomiseen osallistuneisiin yrityksiin riippumatta siitä, ovatko ne nostaneet kanteen vai eivät.

72. En siis kannata ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisessa tuomiossa omaksumaa kantaa, ja tähän on kolme syytä.

73. Ensinnäkään tässä kannassa ei oteta huomioon vanhentumisen objektiivisuutta. Vanhentuminen liittyy nimittäin yksinomaan tosiseikkoihin. Se ei ole riippuvainen kyseisistä henkilöistä. Kun siis komission mahdollisuus ryhtyä toimiin päättyy vanhentumisen vaikutuksesta, päättyminen koskee kaikkia kyseessä olevia seikkoja ja kaikkia asianosaisia.

74. Vanhentumisajan katkaisemisen osalta tämä käy hyvin selvästi ilmi päätöksen N:o 715/78 2 artiklan 2 kohdasta ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 4 kohdasta, koska niissä todetaan, että vanhentumisaika katkeaa suhteessa kaikkiin rikkomiseen osallisiin yrityksiin tai yritysten yhteenliittymiin. Kyseisen päätöksen 3 artiklan ja kyseisen asetuksen 25 artiklan 6 kohdan vanhentumisajan keskeytymistä koskeva sanamuoto on yleisempi, eikä niissä täsmennetä tätä seikkaa. Koska sanamuodoissa ei mainita asiasta mitään, vanhentumisajan keskeytymisen ja katkeamisen aiheuttamien vaikutusten on kuitenkin oltava samat. Molemmat ovat poikkeuksia vanhentumissäännöistä. Koska vanhentuminen on objektiivista, keskeytymistä ja katkeamista on siis sovellettava itse tosiseikkoihin. Tämä on sitäkin tärkeämpää, kun kyse on monimutkaisesta, jatketusta ja erityisesti kollektiivisesta rikkomisesta.

75. Toiseksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valitsemalla ratkaisulla on haitallinen vaikutus. Keskeyttämisen suhteellinen vaikutus voi tosiasiallisesti johtaa siihen, ettei komissio enää voi aloittaa toimia menettelyn ulkopuolelle virheellisesti jätettyä yritystä vastaan, koska oikeus näihin toimiin saattaa olla vanhentunut.

76. Kolmanneksi tätä ratkaisua voidaan käsiteltävänä olevaan asiaan sovellettuna arvostella siitä, että lähtökohtana on se, että koska ARBEDilla on valta johtaa TradeARBEDia, se muodostaa tämän kanssa yhden ja saman taloudellisen kokonaisuuden ja sen on siten vastattava tämän tekemästä rikkomisesta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan tosiseikat ovat vanhentuneet suhteessa TradeARBEDiin, joka on tosiasiassa syyllistynyt rikkomiseen, mutteivät suhteessa siihen yhtiöön, jonka kuuluu vastata rikkomisesta, eli ARBEDiin.

77. En siis näe mitään syytä ottaa käyttöön keinotekoiselta vaikuttavaa erottelua keskeytymisen ja katkeamisen vaikutusten kesken rikkomiseen osallistuneille yrityksille.

78. Olen näin ollen sitä mieltä, että päätöksen N:o 715/78 3 artiklaa ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohtaa on tulkittava siten, että vanhentumisajan keskeytymisen oikeudenkäynnin ajaksi pitää päteä suhteessa kaikkiin rikkomiseen osallistuneisiin yrityksiin riippumatta siitä, ovatko ne nostaneet kanteen vai eivät.

79. Tämä tarkoittaa käsiteltävänä olevaan asiaan sovellettuna, ettei vanhentumisaika ole päättynyt suhteessa TradeARBEDiin, mikä on mielestäni johdonmukaisempaa, kun otetaan huomioon nyt esillä olevaan asiaan sovelletut kilpailusääntöjen rikkomisesta vastuuseen joutumista koskevat säännöt. Tämä tarkoittaa myös sitä, että tosiseikat eivät olleet vanhentuneet suhteessa ProfilARBEDiin, edellyttäen kuitenkin, että tämän yrityksen voidaan tosiasiallisesti katsoa ”osallistuneen rikkomiseen”. [30]

80. Katson näin ollen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, että vanhentumisajan keskeytyminen päti vain suhteessa kumoamiskanteen nostaneeseen yritykseen eli ARBEDiin.

81. Edellä esitetyn perusteella kehotan unionin tuomioistuinta toteamaan, että vanhentumisajan keskeytymissäännön virheellistä tulkitsemista koskeva ainoa valitusperuste on perusteltu.

c) Päätelmä

82. Edellä esitettyjen näkökohtien perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin hyväksyy asiassa C-216/09 P tehdyn komission valituksen ja kumoaa valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, että vanhentumisajan keskeytyminen pätee vain suhteessa ARBEDiin.

83. Asianosaisten jättämien kirjelmien mukaisesti kehotan unionin tuomioistuinta yhdistämään ProfilARBEDin ja TradeARBEDin

30 – Ks. jäljempänä tämän ratkaisuehdotuksen 224–235 kohdassa esittämäni perustelut.

asiassa C-216/09 P tekemän vastavalituksen ja ARBEDin asiassa C-201/09 P tekemän pääasiallisen valituksen.

jotka koskevat kilpailunvastaisista menettelyistä vastuuseen joutumista konsernin sisällä, kolmas vanhentumissääntöjen virheellistä tulkintaa ja neljäs puolustautumisoikeuksien loukkaamisen arviointiin liittyviä oikeudellisia virheitä.

VII ARBEDin tekemä pääasiallinen valitus (C-201/09 P) sekä ProfilARBEDin ja TradeARBEDin tekemä vastavalitus (C-216/09 P)

A *Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan puuttumista*

84. ARBED, ProfilARBED ja TradeARBED (jäljempänä ARBED-konserni) vaativat kukin valituksessaan, että unionin tuomioistuin kumoaa valituksenalaisen tuomion ja velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut molemmissa oikeusasteissa.

85. Komissio on ARBEDin tekemän valituksen johdosta antamassaan vastineessa ja ProfilARBEDin ja TradeARBEDin tekemään vastavalitukseen antamassaan vastauksessa vaatinut unionin tuomioistuinta hylkäämään valitukset ja velvoittamaan ARBED-konsernin maksamaan oikeudenkäyntikulut.

1. Asianosaisten pääasialliset lausumat

86. ARBED-konserni esittää neljä pääpiirteiltään samanlaista valitusperustetta. [31] Ensimmäinen koskee riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan puuttumista, toinen niiden sääntöjen noudattamatta jättämistä,

87. ARBED-konserni väittää pääasiallisesti, että koska EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolo päättyi 23.7.2002, komissio on menettänyt toimivaltansa määrätä seuraamuksia HT 65 artiklan rikkomisesta eikä sillä ole minkään säädöksen nojalla oikeutta soveltaa tätä määräystä.

88. Ensimmäinen valitusperuste jakautuu kolmeen osaan, joista ensimmäinen on HT 97 artiklan rikkominen, toinen asetuksen N:o 1/2003 rikkominen ja kolmas perusteluvelvollisuuden rikkominen.

31 – Ks. vastavalitus, jonka ProfilARBED ja TradeARBED tekivät komission valituksen (C-216/09 P) johdosta esittämänsä vastineen yhteydessä, 58, 83, 117 ja 133 kohta.

a) Ensimmäinen osa, joka koskee HT 97 artiklan rikkomista

89. ARBED-konserni korostaa, että HT 97 artiklassa määrätään EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisestä 23.7.2002 ja että riidanalainen päätös, joka perustuu HT 65 artiklaan, on tehty 8.11.2006. Katsoessaan, että kyseessä olevia menettelytapoja oli aiheellista tutkia HT 65 artiklan perusteella, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rikkonut HT 97 artiklaa eikä ole vastannut ARBED-konsernin esittämiin väitteisiin oikeudellisen perustan puuttumisesta.

90. ARBED-konsernin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, että yhteisöjen perustamissopimuksilla on otettu käyttöön yksi ainoa oikeusjärjestys. EY 305 artiklan 1 kohdan mukaan EHTY:n perustamissopimus muodosti erityisjärjestelmän, jolla poikettiin EY:n perustamissopimuksella määrätyistä, yleisesti sovellettavista säännöistä, ja EY:n perustamissopimuksen määräysten tuleminen sovellettavaksi EHTY:n perustamissopimuksen määräysten sijaan aiheutti muutoksia sovellettaviin oikeudellisiin perustoihin, menettelyihin ja aineellisiin säännöksiin 24.7.2002 alkaen. Toimielimet voivat noudattaa velvollisuuttaan tulkita eri perustamissopimuksia johdonmukaisesti vain, jos ne noudattavat näissä perustamissopimuksissa vahvistettuja rajoituksia, eikä tämä velvollisuus siis voi johtaa siihen, että toimielimet soveltavat 23.7.2002 jälkeen sellaista perustamissopimuksen määräystä, jonka voimassaolo oli tuona päivänä päättynyt.

91. Asioissa Klomp [32] ja Lucchini [33] annetut tuomiot, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perustelujensa tueksi vetoaa, eivät voi muuttaa tätä päätelmää. Ensimmäinen tuomio nimittäin koskee yhteisön primaarioikeuden muuttamista, joka tapahtui sulautumissopimuksen eikä perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen vaikutuksesta, ja jälkimmäinen päätöstä, joka tehtiin EHTY:n perustamissopimuksen mukaisesti ennen tämän sopimuksen voimassaolon päättymistä eikä sen jälkeen.

92. Komissio kiistää nämä väitteet. Se korostaa erityisesti EY:n, EHTY:n ja Euratomin perustamissopimuksilla käyttöön otetun oikeusjärjestyksen yhdenmukaista luonnetta. Tälle oikeusjärjestykselle ovat ominaisia yhteiset tavoitteet, yhteiset oikeussubjektit, yhteiset normit ja menettelyt sekä yhteiset toimielimet. Erityisesti EHTY:n 65 artiklassa samoin kuin EY 81 artiklassa määrätään unionin tuomioistuimen valvonnassa olevasta komission toimivallasta. Komissio korostaa myös, että oikeuskäytännön nojalla EHTY:n ja EY:n perustamissopimuksen määräykset ovat erottamaton osa unionin oikeutta, jonka soveltamisessa on vältettävä epäjohdonmukaisuuksia ja jossa EHTY:n ja Euratomin perustamissopimuksia on tulkittava EY:n perustamissopimuksen yleisten periaatteiden valossa. Komission mukaan unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään katsonut, että EHTY:n ja EY:n perustamissopimusten aineelliset säännöt, joissa kielletään kartellit, vastaavat olennaisilta osin toisiaan,

32 – Asia 23/68, tuomio 25.2.1969 (Kok., s. 43).

33 – Asia C-119/05, tuomio 18.7.2007 (Kok., s. I-6199).

ja soveltanut EY 81 artiklaa koskevaa oikeuskäytäntöä HT 65 artiklan 1 kohtaan.

93. Kun otetaan huomioon EY 305 artiklan 1 kohta, unionin tuomioistuimet ovat aina katsoneet, että EHTY:n perustamissopimus oli yhteisessä oikeusjärjestyksessä omalla erityisalallaan lex specialis ja toisaalta, että siltä osin kuin EHTY:n perustamissopimuksessa ei ollut tältä osin määräyksiä, EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluviin tuotteisiin voitiin soveltaa EY:n perustamissopimusta, joka oli lex generalis. Näin ollen sen vuoksi, että EY:n perustamissopimus oli EHTY:n perustamissopimuksen koko voimassaoloajan käytössä toissijaisena järjestelmänä, siitä tuli EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päätyttyä ensisijainen järjestelmä myös tällä erityisalalla. Erityisesti kartellioikeuden alalla HT 65 artiklassa määrätyt kiellot ja seuraamukset jatkuivat keskeytyksettä EY 81 artiklassa.

94. Komissio katsoo, että vaikka EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolo päättyi ilman, että kartelliasioita varten olisi vahvistettu siirtymäjärjestelmää, tästä ei voida päätellä, että jäsenvaltiot olisivat halunneet jättää EHTY:n perustamissopimuksen voimassaoloaikana toteutetut kartellit HT 65 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle vain sen tähden, että ne ovat tulleet ilmi tai niiden osalta on ryhdytty toimiin vasta tämän sopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen. Nimittäin silloin kun siirtyminen perustuu primaarioikeuteen, lainsäädännöllinen siirtymäjärjestelmä ei ole välttämätön, sillä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan säännösten ja määräysten ajallisen soveltamisalan arvioimiseksi on riittävää turvautua yleisesti tunnustettuihin tulkintaperiaatteisiin, kun otetaan huomioon erityisesti niiden tarkoitus ja asiayhteys.

95. Komission mielestä kiellon soveltamisalaan kuuluviin tosiseikkoihin sovelletaan näiden sääntöjen mukaisesti kilpailusääntöjen rikkomisen aikana voimassa ollutta aineellista oikeutta. Se, että HT 65 artiklan 1 kohta oli EY 81 artiklaan nähden ensisijainen, vaikka lainvastaiset menettelyt olivat yhtä lailla EY 81 artiklan vastaisia, puoltaa sitä, että komissiolla on ollut keskeytyksemätön valta määrätä seuraamuksia. Vaikka komission mukaan seuraamukset, joita on tällä hetkellä mahdollista määrätä, liittyvät EY 81 artiklaan ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaan, lex mitior -periaate on kuitenkin HT 65 artiklan 5 kohdan mukaan otettava huomioon.

96. Komissio korostaa, että se, ettei sillä olisi toimivaltaa toteuttaa menettelyjä ja määrätä seuraamuksia, veisi tehokkaan vaikutuksen HT 65 artiklan 1 kohdalta, joka on unionin oikeuden perusmääräys ja välttämätön unionin tehtävien toteuttamiseksi, ja vapauttaisi perusteettomasti seuraamuksista EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon aikana toteutetuista kielletyistä menettelyistä. Myöskään jäsenvaltiot eivät voisi panna vireille menettelyjä. Lisäksi tällainen este olisi sen perusperiaatteen vastainen, jonka mukaan oikeudenkäynti on voitava aloittaa uudelleen oikeudenkäynnin päättyessä siitä vaiheesta, jossa menettelyvirhe tapahtui. Komission mukaan minkään seikan perusteella ei voida

ajatella, että jäsenvaltiot olisivat halunneet tällaista mahdollisuutta vapautua seuraamuksista sekä jatkuvuuden katkeamista alalla, jolla on aina määritelty yhteinen politiikka.

eri perustamissopimusten aineellisoikeudellisten määräysten yhdenmukainen tulkinta ei vaikuta toimielimille sopimuksissa myönnettyyn toimivaltaan, sillä toimielimet voivat kunkin perustamissopimuksen puitteissa käyttää yksinomaan sitä toimivaltaa, joka niille on kyseisessä sopimuksessa annettu.

b) Toinen osa, joka koskee asetuksen N:o 1/2003 rikkomista

97. ARBED-konserni katsoo, että perustaessaan komission toimivallan asetukseen N:o 1/2003 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on käyttänyt väärin harkintavaltaansa, eikä tämä myöskään ole vastannut sen esittämiin väitteisiin. ARBED-konserni korostaa, että kyseinen asetus annettiin EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päätyttyä, ja katsoo, että kun otetaan huomioon sen 4 artikla ja EHTY:n perustamissopimuksen jättäminen kokonaan mainitsematta, komissiolla on kyseisen asetuksen nojalla toimivalta panna vireille seuraamusmenettelyjä ainoastaan EY 81 ja EY 82 artiklan rikkomisen perusteella.

98. Vaikka asetuksessa N:o 1/2003 komissiolle annetaan toimivalta määrätä seuraamuksia HT 65 artiklan 1 kohdan määräysten rikkomisesta, se on ARBED-konsernin mukaan rikkonut EHTY:n perustamissopimusta, koska se on pyrkinyt muuttamaan EHTY:n perustamissopimuksen sisältöä pelkästään EY:n perustamissopimuksen nojalla. Oikeuskäytännöstä nimittäin ilmenee, että

99. ARBED-konsernin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen lähestymistapa johtaa yhtäältä siihen, että neuvostolla on valta päättää, mitkä viranomaiset ovat toimivaltaisia panemaan HT 65 artiklan täytäntöön, vaikka tämä toimivalta on kuulunut EHTY:n perustamissopimuksen laatijoille, ja toisaalta siihen, että komissiolle EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklassa tunnustetun, yksinomaisen toimivallan luonne muuttuu, jolloin tämä toimivalta kilpailee asetuksessa N:o 1/2003 säädetyn kansallisten kilpailuviranomaisten ja kansallisten tuomioistuinten toimivallan kanssa.

100. Se, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tulkinnut lakien ajallista soveltamista, loukkaa siis kunkin perustamissopimuksen omaa oikeudellista identiteettiä ja normihierarkiaa koskevia sääntöjä. Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on sekoittanut keskenään menettelysäännön, oikeudellisen säännön ja toimivallan antamisen. Oikeuskäytännöstä ilmenee yhtäältä, että kysymys toimielimen toimivallasta edeltää kysymystä siitä, mitä aineellisoikeudellisia sääntöjä ja menettelysääntöjä sovelletaan, ja toisaalta, että oikeudellisen perustan,

jolla unionin toimielimelle annetaan toimivalta tietyn toimen toteuttamiseen, on oltava voimassa toimen antamishetkellä.

101. Komissio katsoo, että se on riidanalaisessa päätöksessään perustellusti tukeutunut HT 65 artiklan 1 kohtaan, koska rikkomiseen on syyllistytty sopimuksen ollessa voimassa ja koska tämä sopimus on ensisijainen EY:n perustamissopimukseen nähden. Lisäksi sen vuoksi, että tähän samaan määräykseen on rikkomishetkellä sisältynyt kielto ja sama kielto sisältyy EY 81 artiklaan, nulla poena sine lege -periaatetta ei ole rikottu.

102. Komissio täsmentää, että yhteisessä oikeusjärjestyksessä EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päätyttyä toimivalta oli siirtynyt katkeamattomasti, joten toimivalta määrätä rikkomuksista seuraamuksia ja siihen sovellettava menettely kuuluvat siten EY 81 artiklan ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan soveltamisalaan. Komission mukaan tätä jälkimmäistä artiklaa sovelletaan EHTY:n perustamissopimuksen voimassaoloaikana tehtyihin sekä EY 81 artiklan, joka on toissijaisesti sovellettava lex generalis, että HT 65 artiklan, joka on sisällöltään vastaava lex specialis, rikkomisiin. Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklassa oleva viittaus EY 81 artiklaan kattaa nimittäin tämän erityissuhteen vuoksi myös EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan.

103. Komission mukaan tämä menettelytapa on myös sopusoinnussa sen periaatteen kanssa, jonka mukaan vireillä oleviin asioihin sovelletaan voimassa olevia menettelysääntöjä. Tämän periaatteen mukaan menettely, jolla teräsalalla todetaan rikkominen ja siitä määrätään seuraamuksia, kuuluu EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päätyttyä EY:n perustamissopimuksesta johdetun oikeuden soveltamisalaan, ilman että tällä on vaikutusta HT 65 artiklan 1 kohdassa säädetyn aineellisen kiellon soveltamiseen vireillä oleviin asioihin.

104. Komissio viittaa erityisesti yhteisöjen tuomioistuimen asiassa De Haan 7.9.1999 antamaan tuomioon [34] ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa Lucchini vastaan komissio 19.9.2006 antamaan tuomioon [35] perustellessaan sen, että se voi ja sen täytyy yhdistää parhaillaan sovellettavat menettelysäännöt ja rikkomisen tapahtumishetkellä voimassa ollut aineellinen oikeus.

105. Lopuksi kaikki nämä seikat huomioon ottaen komissio katsoo, ettei jäsenvaltioilla ollut tarvetta nimenomaisesti siirtää komissiolle toimivaltaa ryhtyä toimenpiteisiin EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalalla 23.7.2002 jälkeen tehtyjen rikkomisten osalta ja ettei minkään seikan perusteella voida ajatella, että ne olisivat tätä vastustaneet. Komissio korostaa, että EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen seurauksista on kymmenen vuoden ajan keskusteltu kiivaasti neuvostossa, Euroopan parlamentissa ja komissiossa ja että siirtymämääräyksiä on otettu käyttöön silloin, kun se on osoittautunut tarpeelliseksi.

34 – Asia C-61/98 (Kok., s. I-5003, 14 ja 48 kohta).
35 – Asia T-166/01 (Kok., s. II-2875, 142 kohta).

c) Kolmas osa, joka koskee perusteluvelvollisuuden rikkomista

106. ARBED-konserni väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemä arviointi oikeudellisen perustan pätevyydestä on puutteellisesti perusteltu. Se katsoo, ettei tämä ole kumoamiskanteen yhteydessä millään tavalla vastannut esitettyihin perusteluihin.

2. Asian arviointi

a) HT 97 artiklan rikkomista koskeva ensimmäinen osa ja asetuksen N:o 1/2003 rikkomista koskeva toinen osa

107. Ensimmäisen valitusperusteen kahta ensimmäistä osaa on tarkasteltava yhdessä. Näissä molemmissa osissa ARBED-konserni nimittäin pyytää unionin tuomioistuinta ratkaisemaan, oliko komissiolla EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen toimivalta todeta HT 65 artiklan 1 kohdan rikkominen ja perustaa siitä seuraamuksia määrätessään toimivaltansa asetukseen N:o 1/2003, joka on EY 81 artiklan soveltamisasetus.

108. Tämä kysymys on asiallisesti sama kuin se, joka on esitetty edellä mainitusta asiassa ThyssenKrupp Stainless vastaan komissio annetusta tuomiosta tehdyssä valituksessa (C-352/09 P), joka on parhaillaan unionin tuomioistuimen käsiteltävänä ja jossa myös esitän ratkaisuehdotuksen.

109. Komissio on nyt esillä olevassa asiassa, kuten myös edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta vastaan komissio, perustanut päätöksensä EHTY:n ja EY:n perustamissopimuksista johdetun aineellisen oikeuden ja prosessioikeuden yhdistelmään [36] määrätessään EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen seuraamuksia HT 65 artiklan 1 kohdan rikkomisesta. Komissio totesi rikkomisen asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohdan perusteella. Lisäksi komissio määräsi kyseessä oleville yrityksille sakon kyseisen asetuksen 23 artiklan 2 kohdan nojalla. Joka tapauksessa komissio laski kussakin asiassa sakon määrän viittaamalla viimeksi mainitussa säännöksessä esitetyn laskentatavan sijaan HT 65 artiklan 5 kohdassa esitettyyn laskentatapaan lex mitior -periaatetta soveltaen. [37]

110. Koska näissä kahdessa asiassa komissio on käyttänyt tätä yhdistelmää asiallisesti samalla tavoin ja koska ensimmäisen

36 – Komissio on menetellyt samalla tavalla valtiontukien myöntämistä koskeneessa päätöksessä (ks. asia T-25/04, González y Díez v. komissio, tuomio 12.9.2007, Kok., s. II-3121).

37 – Ks. riidanalaisen päätöksen perustelujen 473–479 kohta.

oikeusasteen tuomioistuin suoritti laillisuuden tarkastamisen pääasiallisesti samalla tavalla, esitän samat perustelut kuin edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp Nirosta vastaan komissio annetussa ratkaisuehdotuksessa.

111. Komissio on käyttänyt mainittua yhdistelmää, koska ei ole siirtymäsäännöstä, jonka nojalla se EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen voisi todeta HT 65 artiklan 1 kohdan rikkomisen ja määrätä siitä seuraamuksia. Jos komissio ei siis ole voinut tehdä päätöstä ennen mainitun perustamissopimuksen voimassaolon päättymistä joko siksi, että kilpailunvastaiset toimet tulivat ilmi vasta myöhemmin, tai kuten tässä tapauksessa, koska ensimmäinen päätös kumottiin, sillä ei ole yhdenkään säädöksen nojalla mahdollisuutta varmistaa kyseisestä määräyksestä johtuvien oikeuksien ja velvoitteiden noudattamista.

112. Kumpikaan yhteisön kilpailusääntöjen soveltamisasetus eli neuvoston 6.2.1962 antama asetus N:o 17 [38] tai asetus N:o 1/2003, ei myöskään koske EHTY:n perustamissopimuksen määräysten voimassaoloaikana päättyneitä tilanteita. Tilannetta tarkastellaan ainoastaan EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen vaikutuksista kilpailuasioiden käsittelyyn annetussa komission tiedonannossa. [39]

Tiedonannon 31 kohdassa todetaan seuraavaa:

”Soveltaessaan sopimuksiin yhteisön kilpailusääntöjä komissio voi havaita, että EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla alalla on rikottu kilpailusääntöjä. Tässä tapauksessa rikkomiseen sovelletaan soveltamisen ajankohdasta riippumatta sen tapahtumahetkellä voimassa olleita aineellisen oikeuden säännöksiä. Menettelyihin sovelletaan EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen joka tapauksessa EY:n lainsäädäntöä – –”

113. Tämän puutteen vuoksi komissio sovelsi ensimmäistä ratkaisua, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi 25.10.2007 yhdistetyissä asioissa SP ym. vastaan komissio, [40] asiassa Riva Acciaio vastaan komissio (T-45/03), asiassa Feralpi Siderurgica vastaan komissio (T-77/03) ja asiassa Ferriere Nord vastaan komissio (T-94/03) antamissaan tuomioissa. Kaikissa näissä tapauksissa komissio perusti toimivaltansa yksinomaan EHTY:n perustamissopimuksen määräyksiin sen voimassaolon päättymisestä huolimatta. Niinpä asiassa Ferriere Nord SpA 17.12.2002 tekemässään päätöksessä komissio totesi rikkomisen HT 65 artiklan 1 kohdan ja HT 65 artiklan 4 kohdan nojalla ja määräsi yritykselle sakon HT 65 artiklan 5 kohdan nojalla.

38 – Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan ensimmäinen soveltamisasetus (EYVL 1962, 13, s. 204).

39 – EYVL 2002, C 152, s. 5.

40 – Yhdistetyt asiat T-27/03, T-46/03, T-58/03, T-79/03, T-80/03, T-97/03 ja T-98/03 (Kok., s. II-4331).

114. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi kaikki nämä päätökset toimivallan puutteen vuoksi. Se muistutti erityisesti, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan [41] toiminnan oikeusperustana olevan säännöksen, joka antaa yhteisön toimielimelle mahdollisuuden kyseisen toimen toteuttamiseen, on oltava voimassa sen toteuttamishetkellä.

115. Komissio ei ole hakenut muutosta yhteenkään näistä asioista.

116. Komissio siis esittää samanaikaisesti asian ThyssenKrupp Nirosta vastaan komissio kanssa nyt käsiteltävässä asiassa uutta ratkaisua ja perustaa päätöksensä EHTY:n perustamissopimuksesta johdetun aineellisen oikeuden ja riidanalaisen päätöksen tekohetkellä voimassa olleen, EY:n perustamissopimuksesta johdetun menettelyä koskevan oikeuden yhdistelmään.

117. Valituksenalaisessa tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vahvisti tämän yhdistelmän laillisuuden unionin lainsäädännön teleologisen tulkinnan perusteella. Tunnustaessaan komission vallan tehdä tällainen päätös ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jakoi päättelynsä kolmeen vaiheeseen, kuten edellä mainitussa asiassa ThyssenKrupp Stainless vastaan komissio antamassaan tuomiossa. Ensinnäkin valituksenalaisen tuomion 57 ja 58 kohdassa muistutetaan EHTY:n perustamissopimuksen luonteesta ja soveltamisalasta unionin oikeusjärjestyksessä. Seuraavaksi tuomion 59–64 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin soveltaa unionin tuomioistuimen luomia tulkintasääntöjä käyttäen perustana molempien perustamissopimusten tavoitteiden yhtenäisyyttä. Lopuksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki mainitun tuomion 65–68 kohdassa, oliko komissio noudattanut laillisuusperiaatetta ja erityisesti lain ajallista soveltamista koskevia periaatteita.

118. Katson ratkaisuehdotuksessani ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tavoin, että oikeudellinen perusta on pätevä, ja toistan tämän osalta sen perustelut.

119. Unionin oikeusjärjestyksessä EHTY:n perustamissopimus muodosti teräs- ja hiilialan erityisjärjestelmän, jolla poikettiin EY:n perustamissopimuksella määrätyistä, yleisesti sovellettavista säännöistä. Näiden kahden perustamissopimuksen välinen suhde on määritelty EY 305 artiklassa. Määräyksellä suljetaan EY:n perustamissopimuksen ja siitä johdetun oikeuden soveltamisalan ulkopuolelle hiili- ja teräsalan tuotteet silloin, kun kyseessä olleisiin kysymyksiin sovellettiin EHTY:n perustamissopimuksen puitteissa laadittuja erityissäännöksiä. [42]

41 – Ks. asia C-269/97, komissio v. neuvosto, tuomio 4.4.2000 (Kok., s. I-2257), jonka mukaan ”yhteisön toimet on annettava antamishetkellä voimassa olevien perustamissopimuksen määräysten mukaisesti” (45 kohta).

42 – Ks. asia C-408/04 P, komissio v. Salzgitter, tuomio 22.4.2008 (Kok., s. I-2767, 88 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

120. Erityissäännösten puuttuessa EY:n perustamissopimusta ja sen soveltamissäännöksiä sovellettiin kyseisen alakohtaisen yhteisön tuotteisiin, [43] ja sen jälkeen kun sopimuksen voimassaolo päättyi 23.7.2002, EY:n perustamissopimuksen yleinen soveltamisala laajentui aloille, jotka kuuluivat alun perin EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan.

121. EY:n perustamissopimuksen määräysten tuleminen sovellettavaksi EHTY:n perustamissopimuksen määräysten sijaan tapahtui näiden kahden yhteisön välisen ”toiminnallisen” yhtenäisyyden puitteissa. [44] Unionin oikeuskäytännössä todettiin jo hyvin varhain yhtenäisen oikeusjärjestyksen olemassaolo [45] ja tämän oikeusjärjestyksen jatkuvuus, jonka perusteella on, ellei lainsäätäjä ilmaise päinvastaista tahtoaan, varmistettava oikeudellisten rakenteiden jatkuvuus lakia muutettaessa. [46]

122. Asiassa Busseni [47] ja edellä mainitussa asiassa Lucchini annetut tuomiot kuvastavat tapaa, jolla unionin tuomioistuin käsittää kahden perustamissopimuksen välisen toiminnallisen yhtenäisyyden. Molemmissa asioissa on kyse unionin tuomioistuimen toimivallasta ratkaista EHTY:n perustamissopimuksen tulkintaan liittyvät ennakkoratkaisukysymykset.

123. Ensin mainitussa asiassa oli kyse tilanteesta, jossa toimivallasta ei nimenomaisesti ollut määrätty HT 41 artiklassa, toisin kuin EY 234 artiklassa. Täyttääkseen tämän puutteen yhteisöjen tuomioistuin ohitti näiden kahden määräyksen sanamuotojen erot ja perusti päätelmänsä määräysten yhteisiin tavoitteisiin sekä perustamissopimusten tavoitteeseen ja yhtenäisyyteen. Se totesi näin ollen, että ”[näiden] tavoitteiden ja [tämän] yhtenäisyyden kanssa olisi ristiriidassa se, että yhtäältä ETY:n ja Euratomin perustamissopimuksissa olevien määräysten merkityksen ja ulottuvuuden määrittäminen kuuluu viime kädessä yhteisöjen tuomioistuimelle – – ja toisaalta EHTY:n perustamissopimuksen määräysten osalta *tämä toimivalta kuuluisi ainoastaan useille kansallisille tuomioistuimille, joiden tulkinnat voisivat vaihdella, eikä yhteisöjen tuomioistuimella olisi valtaa varmistaa kyseisten sääntöjen yhdenmukaista tulkintaa* [[48]]”. [49]

124. Yhteisöjen tuomioistuin sovelsi tätä päättelyä seuraavaksi edellä mainitussa asiassa Lucchini. Asiassa oli kyse tilanteesta, jossa yhteisöjen tuomioistuimen väitettiin menettäneen toimivaltansa ratkaista EHTY:n perustamissopimuksen tulkintaan ja soveltamiseen liittyvät ennakkoratkaisukysymykset EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen vuoksi. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että vaikka HT 41 artiklaa ei näissä oloissa voikaan enää soveltaa, perustamissopimusten tavoitteiden ja yhtenäisyyden sekä yhteisön oikeusjärjestyksen jatkuvuuden kanssa olisi ristiriidassa se, ettei sillä olisi toimivaltaa varmistaa sellaisten EHTY:n

43 – Ks. asia C-18/94, Hopkins ym., tuomio 2.5.1996 (Kok., s. I-2281, 14 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

44 – Yhdistetyt asiat 27/59 ja 39/59, Campolongo v. korkea viranomainen, tuomio 15.7.1960 (Kok., s. 795 ja 824).

45 – Ks. lausunto 1/91, 14.12.1991 (Kok., s. I-6079, Kok. Ep. XI, s. I-565, 21 kohta).

46 – Em. asia Klomp, tuomion 13 kohta.

47 – Asia C-221/88, tuomio 22.2.1990 (Kok., s. I-495, Kok. Ep. X, s. 341, 8–16 kohta).

48 – Kursivointi tässä.

49 – Em. asia Busseni, tuomion 16 kohta.

perustamissopimukseen liittyvien normien yhdenmukaista tulkintaa, joilla on oikeusvaikutuksia vielä mainitun sopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen. [50]

125. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi mielestäni tämän oikeuskäytännön perusteella, että komissio oli asiassa toimivaltainen. HT 65 artiklan 1 kohdan ja EY 81 artiklan sanamuotojen eroista huolimatta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin korosti, että näillä kahdella määräyksellä on sama tavoite ja että unionin tuomioistuin tulkitsee niitä samalla tavalla. [51]

126. HT 65 artiklan 1 kohdan ja EY 81 artiklan 1 kohdan sanamuodot riittävät nimittäin osoittamaan, että jäsenvaltioiden oli tarkoitus vahvistaa samat säännöt ja samat unionin toimintamahdollisuudet. Vaikka nämä määräykset ovatkin sanamuodoltaan erilaisia, molemmissa ilmaistaan samat tarpeet eli tarve perustaa yhteismarkkinat, joilla harjoitetaan tervettä ja tehokasta kilpailua, ja tämän vuoksi tarve kieltää sopimukset, joiden tavoitteena tai seurauksena on normaalin kilpailun vääristäminen. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, vääristymättömään kilpailuun pyrkiminen hiili- ja teräsalalla ei siis ole loppunut EHTY:n perustamissopimuksen päättymiseen vaan se jatkuu EY:n perustamissopimuksen puitteissa. Lisäksi HT 65 artiklan 1 kohdassa ja EY 81 artiklan 1 kohdassa suojataan samoja oikeushyviä. Toimintakeinojen tasolla määräykset perustuvat samanlaisiin lähtökohtiin, [52] ja niiden täytäntöönpano kuuluu samalle viranomaiselle, nimittäin komissiolle.

127. Jos lain ajallista soveltamista koskevista periaatteista ei muuta johdu, katson, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin saattoi perustellusti päätellä, että unionin oikeusjärjestyksen ja sen toimintaa ohjaavien päämäärien jatkuvuus edellyttää, että niin jäsenvaltioille kuin yksityisillekin EHTY:n perustamissopimuksen ja sen soveltamiseksi annettujen säännösten nojalla syntyneitä oikeuksia ja velvollisuuksia kunnioitetaan, minkä myös Euroopan unioni, sikäli kuin se seuraa Euroopan hiili- ja teräsyhteisöä, takaa omien menettelyjensä puitteissa EHTY:n perustamissopimuksen määräysten voimassaoloaikana syntyneiden tilanteiden osalta. [53] Olettamus, jonka mukaan unionilta puuttuisi tällainen ominaisuus EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen vuoksi, on siis mielestäni ristiriidassa unionin lainsäätäjän tarkoittamien perussopimusten tavoitteiden ja yhtenäisyyden sekä unionin

50 – Em. asia Lucchini, tuomion 41 kohta.

51 – Valituksenalaisen tuomion 61 kohta.

52 – Tässä on syytä panna merkille, että unionin lainsäätäjän vuonna 1998 laatimien suuntaviivojen mukaisesti HT 65 artiklan 1 kohtaa tai EY 81 artiklan 1 kohtaa rikkoneelle yritykselle määrättävän sakon laskentatapa perustuu EY:n perustamissopimuksen yhteydessä laadittuihin kriteereihin, toisin sanoen rikkomisen vakavuuteen ja kestoon (ks. suuntaviivat asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa (EYVL 1998, C 9, s. 3)).

53 – Valituksenalaisen tuomion 63 kohta.

tuomioistuimen tunnustaman unionin oikeusjärjestyksen jatkuvuuden kanssa.

128. Tämä tulkinta on tietenkin mahdollinen vain, kun unioni, jota tässä tapauksessa edustaa komissio, toimii noudattaen lain ajallista soveltamista koskevia yleisiä periaatteita.[54] Nämä periaatteet, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin palauttaa mieleen valituksenalaisen tuomion 65 kohdassa, ovat seuraavat.

129. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan menettelysääntöjä on sovellettava kaikkiin oikeusriitoihin, jotka ovat vireillä niiden tullessa voimaan. Toisin sanoen komission on toteutettava toimenpiteitä EHTY:n perustamissopimuksen voimassaoloaikana tehdyn rikkomisen osalta päätöksentekohetkellä voimassa olleissa säännöksissä säädettyä muotoa ja menettelyä noudattaen, eli asetuksen N:o 1/2003 säännösten mukaisesti.

130. Tilanne ei kuitenkaan ole sama aineellisten sääntöjen osalta. Ne eivät ole taannehtivia, jollei unionin lainsäätäjä ole toisin säätänyt.[55] Sovellettava aineellinen oikeus on siis rikkomisen tapahtumahetkellä voimassa ollut aineellinen oikeus. Tällä säännöllä taataan yksilöiden oikeusvarmuus, sillä näiden on voitava tuntea yksilönvapautensa rajoitukset, ilman että ne tulevat myöhemmin taannehtivan lainsäädännön yllättämiksi.

131. Tällainen sääntö perustuu perusoikeuskirjan 49 artiklan 1 kohdassa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan 1 kohdassa olevaan nulla poena sina lege -periaatteeseen.

132. Perusoikeuskirjan 49 artiklan 1 kohta kuuluu seuraavasti:

”Ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen sellaisen teon tai laiminlyönnin perusteella, joka ei ollut tekohetkellä rikos kansallisen lainsäädännön tai kansainvälisen oikeuden mukaan. Rikoksesta ei saa määrätä sen tekohetkellä sovellettavissa ollutta rangaistusta ankarampaa rangaistusta. Jos rikoksen teon jälkeen laissa säädetään lievemmästä rangaistuksesta, sitä on sovellettava.”

133. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättely valituksenalaisen tuomion 68 kohdassa vaikuttaa minusta täysin tämän periaatteen mukaiselta. HT

54 – Ks. asia C-450/06, Varec, tuomio 14.2.2008 (Kok., s. I-581), jonka mukaan menettelysääntöjä katsotaan yleensä voitavan soveltaa kaikkiin niiden voimaantulohetkellä vireillä oleviin asioihin, toisin kuin aineellisia sääntöjä, joiden ei tavallisesti tulkita lähtökohtaisesti koskevan ennen niiden voimaantuloa syntyneitä tilanteita.

55 – Poikkeuksena tästä säännöstä aineellisia sääntöjä sovelletaan voimaantuloa aiemmin tapahtuneisiin tilanteisiin ainoastaan siinä tapauksessa, että niiden sanamuodosta, tarkoituksesta tai systematiikasta käy selvästi ilmi, että niille on annettava tällainen vaikutus (em. asia Varec).

65 artiklan 1 kohta, jossa rikkominen määritellään, on nimittäin todella sovellettavissa oleva ja komission päätöksessään tosiasiallisesti soveltama aineellinen sääntö. Riidanalainen päätös koski oikeudellista tilannetta, joka oli päättynyt lopullisesti ennen EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymistä, koska se tapahtui 1.7.1988 ja 16.1.1991 välisenä aikana. Lisäksi EHTY:n perustamissopimuksen lex specialis -luonteen vuoksi kyseinen sopimus ja sen soveltamissäännös olivat ainoat, joita tämänkaltaisiin ennen sen voimassaolon päättymistä päättyneisiin tilanteisiin voitiin soveltaa. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, unionin lainsäätäjä ei ole mitenkään säätänyt EY 81 artiklan soveltamista taannehtivaksi EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen.

134. Tehdessään riidanalaisen päätöksen komissio katsoi siis lainvastaiseksi teon, joka oli tekohetkellään luokiteltu rikkomiseksi. Rikkominen oli määritelty tapahtuma-aikana 1.7.1988–16.1.1991 selkeästi ja täsmällisesti EY 65 artiklan 1 kohdassa. Lisäksi kyseiselle rikkomiselle oli EY 65 artiklan 5 kohdassa selkeästi määritelty seuraamus. Yritykset olivat siis täysin tietoisia toimiensa seurauksista, niin alkuperäisen päätöksen tekoon johtaneessa ensimmäisessä menettelyssä kuin nyt esillä olevassa menettelyssä.

135. Menettelysäännöistä tiedetään tällä hetkellä, että EY 81 artiklan täytäntöönpanon yhteydessä säännökset, joilla komissio valtuutetaan tekemään langettava päätös ja määräämään seuraamuksia EY 81 artiklaa rikkoneille yrityksille, ovat olleet asetuksen N:o 1/2003 voimaantulosta 1.5.2004 alkaen kyseisen asetuksen 7 artiklan 1 kohta ja 23 artiklan 2 kohta. Katsoessaan säännökset menettelysäännöiksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin siis tukee niiden välitöntä soveltamista.

136. Tästä viimeisestä seikasta olen eri mieltä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kanssa. Nimittäin asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa ei ainoastaan valtuuteta komissiota määräämään sakkoa. Siinä vahvistetaan myös sakon määrä. Tämän vuoksi katson, että on kyse aineellisesta säännöstä.

137. Tältä osin, kuten riidanalaisen päätöksen perustelujen 475 kohdasta käy selvästi ilmi, komissio käytti mainittua säännöstä toimivaltansa perusteena voidakseen määrätä ARBED-konsernille seuraamuksen. Sakon määrän komissio laski perusoikeuskirjan 49 artiklan 1 kohdassa esitettyä lex mitior -periaatetta soveltaen HT 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti, jotta ARBED-konsernin seuraamus olisi lievempi.

138. Edellä esitetyn perusteella katson, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole tehnyt oikeudellista virhettä todetessaan, että komissio voi tällaisessa tilanteessa käyttää oikeusperustana asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohtaa ja 23 artiklan 2 kohtaa, toteaa

EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla alalla toteutetut kilpailunrajoitukset ja määrää niistä seuraamuksia.

139. Minun on kuitenkin todettava, että toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa valituksenalaisen tuomion 64 kohdassa, komissiolla ei ollut toimivaltaa toimia näin EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymispäivästä 23.7.2002 alkaen vaan vasta asetuksen N:o 1/2003 voimaantulosta 1.5.2004 alkaen.

140. Tästä virheestä, joka on tehty myös edellä mainitun asiassa ThyssenKrupp Stainless vastaan komissio annetun tuomion yhteydessä, ei kuitenkaan aiheudu seurauksia riita-asian ratkaisemiselle.

141. Kaikkien edellä esitettyjen näkökohtien perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin hylkää ensimmäisen valitusperusteen kaksi ensimmäistä osaa perusteettomina.

b) Ensimmäisen valitusperusteen kolmas osa, joka koskee valituksenalaisen tuomion perustelujen puutteellisuutta

142. Velvollisuus perustella tuomiot perustuu Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 36 artiklaan, jota sovelletaan perussäännön 53 artiklan ensimmäisen kohdan ja unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 81 artiklan nojalla unionin yleiseen tuomioistuimeen.

143. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tuomion perusteluista pitää selkeästi ja yksiselitteisesti ilmetä unionin yleisen tuomioistuimen päättely siten, että niille, joita päätös koskee, selviävät sen syyt ja että unionin tuomioistuin voi tutkia päätöksen laillisuuden. [56] EY 230 artiklaan perustuvan kanteen osalta perusteluvaatimus sisältää sen, että unionin yleinen tuomioistuin tutkii kumoamisperusteet, joihin kantaja on vedonnut, ja esittää syyt, jotka johtavat kanneperusteen hylkäämiseen tai riidanalaisen toimen kumoamiseen.

144. Yhteisöjen tuomioistuin on asiassa Connolly vastaan komissio antamassaan tuomiossa [57] kuitenkin rajannut tätä velvollisuutta vastata kanneperusteisiin. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että tuomion perusteluja arvioitaessa on otettava huomioon tapauksen olosuhteet [58] eikä voida vaatia, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vastaa ”yksityiskohtaisesti kaikkiin kantajan esittämiin väitteisiin varsinkaan silloin, kun nämä väitteet eivät ole riittävän selviä ja täsmällisiä

56 – Asia C-280/08 P, Deutsche Telekom v. komissio, tuomio 14.10.2010 (Kok., s. I-9555, 130–137 kohta). Ks. myös asia C-259/96 P, neuvosto v. de Nil ja Impens, tuomio 14.5.1998 (Kok., s. I-2915, 32–34 kohta) ja asia C-449/98 P, IECC v. komissio, tuomio 17.5.2001 (Kok., s. I-3875, 70 kohta) sekä asia C-149/95 P(R), komissio v. Atlantic Container Line ym., 19.7.1995 (Kok., s. I-2165, 58 kohta); asia C-268/96 P(R), SCK ja FNK v. komissio, määräys 14.10.1996 (Kok., s. I-4971, 52 kohta) ja asia C-159/98 P(R), Antilles néerlandaises v. neuvosto, määräys 25.6.1998 (Kok., s. I-4147, 70 kohta).

57 – Asia C-274/99 P, tuomio 6.3.2001 (Kok., s. I-1611).

58 – Tuomion 120 kohta.

ja kun ne eivät perustu yksityiskohtaiseen näyttöön”. [59]

145. Nämä seikat huomioon ottaen katson, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on vastannut riittävällä tavalla ARBED-konsernin esittämiin väitteisiin. Se on asianmukaisesti selittänyt syyt, joiden vuoksi se katsoi, että komission lähestymistapa oli vahvistettava. Tämän ansiosta oli paitsi ARBED-konsernilla mahdollisuus puuttua ensimmäisen asteen tuomioistuimen arvioinnin tiettyihin kohtiin myös unionin tuomioistuimella mahdollisuus valvoa päätöksen laillisuutta, kuten edellä esitetyistä toteamuksista voidaan päätellä.

146. Tätä taustaa vasten katson, että valituksenalaisen tuomion 56–69 kohdassa esiin tuotuja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perusteluja ei voida moittia, ja ehdotan, että unionin tuomioistuin hylkää ensimmäisen valitusperusteen kolmannen osan perusteettomana.

c) Päätelmä

147. Edellä esitetyn perusteella katson, että riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan puuttumista koskeva ensimmäinen valitusperuste, joka on esitetty ARBEDin tekemän valituksen (C-201/09 P) ja TradeARBEDin ja ProfilARBEDin tekemän vastavalituksen (C-216/09 P) yhteydessä, on perusteeton ja se on hylättävä.

B *Toinen valitusperuste, joka koskee sitä, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole noudattanut sääntöjä, jotka koskevat konsernin joutumista vastuuseen kilpailunvastaisista toimista*

148. Toisessa valitusperusteessaan ARBED ja ProfilARBED väittävät, ettei niitä voida saattaa vastuuseen tytäryhtiö TradeARBEDin tekemästä rikkomisesta.

149. Tällä valitusperusteella on kolme osaa. Ensimmäinen koskee oikeushenkilön oikeudellisen riippumattomuuden, elinkeinovapauden ja yksilöllisen vastuun periaatteiden rikkomista, toinen sen oikeuskäytännön virheellistä soveltamista, joka koskee olosuhteita, joissa emoyhtiö voidaan saattaa vastuuseen tytäryhtiön tekemästä rikkomisesta, ja kolmas oikeudellisia virheitä sen toteamisessa, että ARBEDilla oli tosiasiassa ratkaiseva vaikutus TradeARBEDin käyttäytymiseen.

150. Vaikka tämän valitusperusteen yhteydessä esitetyt väitteet ovat kummassakin valituksessa lähes samat, sekä ARBED että

59 – Tuomion 121 kohta. Ks. myös asia C-197/99 P, Belgia v. komissio, tuomio 11.9.2003 (Kok., s. I-8461, 81 kohta).

ProfilARBED tavoittelevat niillä eri päämääriä. Näin ollen näitä väitteitä tutkittaessa on erotettava toisistaan kummankin yrityksen tilanne.

1. Asianosaisten pääasialliset lausumat

a) Komission asiassa C-201/09 P esittämä oikeudenkäyntiväite

151. Komissio katsoo kirjelmissään, ettei ARBEDin esittämää toista valitusperustetta voida ottaa tutkittavaksi. ARBED nimittäin asettaa kyseenalaiseksi ProfilARBEDin saattamisen vastuuseen kilpailusääntöjen rikkomisesta, vaikka ProfilARBED ei ole asiassa C-201/09 P asianosainen.

152. Komissio väittää, että valitusperuste on joka tapauksessa tehoton. ARBED nimittäin vain asettaa kyseenalaiseksi sen, että nyt esillä olevassa asiassa voitaisiin soveltaa oikeuskäytännössä vahvistettua tehokasta määräysvaltaa koskevaa olettamaa. ARBED ei komission mukaan arvostele valituksenalaisen tuomion 96–98 kohtaa, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut komission osoittaneen muilla keinoin, että emoyhtiö on tosiasiallisesti ratkaisevasti vaikuttanut tytäryhtiönsä käyttäytymiseen.

b) Ensimmäinen osa, joka koskee oikeushenkilön oikeudellisen riippumattomuuden, elinkeinovapauden ja yksilöllisen vastuun periaatteiden rikkomista

153. ARBED-konserni vetoaa toisen valitusperusteen ensimmäisen osan tueksi kolmeen väitteeseen.

154. Ensimmäisessä valitusperusteessaan ARBED-konserni väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on nyt esillä olevassa asiassa soveltanut virheellisesti kilpailuoikeudessa kehitettyä yrityksen käsitettä. Vaikka tämän käsitteen mukaan oikeudellisesti eri yritykset voivat muodostaa yhden ja saman taloudellisen yksikön, komissio on käyttänyt tätä käsitettä vain estääkseen EY 81 artiklan soveltamisen konsernien sisäisiin sopimuksiin sekä keskittymiä koskevien oikeussääntöjen soveltamisen konsernin sisäisiin ostoihin.

155. Toisessa valitusperusteessaan ARBED-konserni väittää, että katsoessaan, että ARBED ja ProfilARBED ovat kumpikin vastuussa rikkomisesta, johon TradeARBED on syyllistynyt, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rikkonut oikeushenkilön ja erityisesti konsernin tytäryhtiön oikeudellisen riippumattomuuden periaatetta. Tämän periaatteen mukaisesti tytäryhtiö on erillisenä oikeushenkilönä täysin itsenäisesti

oikeustoimikelpoinen, jolloin sen on vastattava toimistaan itse, vaikka se olisikin emoyhtiön kokonaan omistama. Tämä periaate on yksi yhtiöoikeuden kulmakivistä.

156. Samaan tapaan ARBED-konserni on suullisessa käsittelyssä väittänyt, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rikkonut perusoikeuskirjan 16 artiklassa [60] vahvistettua elinkeinovapauden periaatetta saattaessaan koko konsernin vastuuseen toimista, joihin ainoastaan yksi konserniin kuuluvista yhtiöistä on syyllistynyt. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole siten ottanut huomioon jokaisen oikeutta harjoittaa taloudellista toimintaa sellaisessa oikeudellisessa yksikössä, jolla on itsenäisen oikeushenkilön asema ja jonka vastuu rajoittuu vain tämän yhtiön toimiin.

157. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on siten rikkonut myös seuraamusten henkilökohtaisuuden periaatetta.

158. Kolmannella valitusperusteellaan ARBED ja ProfilARBED arvostelevat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviota, jolla on tarkoitus saattaa myös ne vastuuseen rikkomisesta, johon konsernin kolmas yritys eli TradeARBED on syyllistynyt. Tämä johtaa ProfilARBEDin perusteettomaan erilaiseen kohteluun, koska se ei pysty emoyhtiön tavoin kumoamaan olettamaa siitä, että se on ollut määräävässä asemassa. ARBEDin ja ProfilARBEDin mukaan tätä epäjohdonmukaisuutta voidaan verrata perustelujen puuttumiseen.

159. Komissio kiistää nämä väitteet. Se palauttaa ensinnäkin mieleen, mitä yrityksen käsite kattaa kilpailuoikeudessa. Sen jälkeen se selostaa laajasti oikeuskäytäntöä, joka koskee kilpailunvastaisista menettelyistä vastuuseen joutumista konsernien sisällä. [61]

160. Lisäksi komissio korostaa, että oikeushenkilön oikeudellisen riippumattomuuden periaatteeseen, jonka olemassaolo unionin oikeuskäytännössä on kiistaton, on paljon poikkeuksia (esimerkiksi yritysten välinen taloudellinen seuraanto). Komissio toteaa kuitenkin, että tämä periaate voi olla tarpeen langettavan päätöksen adressaatin tai oikeushenkilön, jonka on vastattava rikkomisesta, määrittämiseksi.

60 – Tämän määräyksen mukaan ”elinkeinovapaus tunnustetaan unionin oikeuden sekä kansallisten lainsäädäntöjen ja käytäntöjen mukaisesti”. Määräys kattaa eri vapauksia, joita ovat taloudellisen ja kaupallisen toiminnan harjoittamisen vapaus ja kilpailun vapaus.

61 – Ks. komission asiassa C-201/09 P esittämän vastineen 57–89 kohta ja asiassa C-216/09 P esittämän vastauskirjelmän 52–80 kohta.

c) Toinen osa, joka koskee sen oikeuskäytännön virheellistä soveltamista, joka liittyy olosuhteisiin, joissa tytäryhtiön tekemä rikkominen voidaan lukea emoyhtiön syyksi

161. ARBED-konserni arvostelee toisen valitusperusteensa toisen osan tueksi valituksenalaisen tuomion 89 ja 90 kohdassa olevaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyä, jonka mukaan tytäryhtiönsä täysin omistavan emoyhtiön oletetaan vaikuttavan ratkaisevasti tämän käyttäytymiseen, jolloin sen on vastattava tämän mahdollisesta kilpailusääntöjen vastaisesta toiminnasta. ARBED-konserni esittää tältä osin kaksi väitettä.

162. Ensimmäisessä väitteessään ARBED-konserni katsoo ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rikkoneen ”yleisiä oikeusperiaatteita”. Ensinnäkin se viittaa oikeushenkilön oikeudellisen riippumattomuuden periaatteeseen, johon se on jo ensimmäisen osan yhteydessä vedonnut. Lisäksi vedotessaan periaatteeseen, jonka mukaan rangaistukset on määrättävä yksilökohtaisesti, se viittaa asiassa Hoek Loos vastaan komissio 4.7.2006 annettuun tuomioon. [62] Tässä tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi tämän periaatteen edellyttävän komission näyttävän toteen, että kunkin väitetiedoksiannon kohteena olevan yrityksen voidaan osoittaa osallistuneen kiellettyyn menettelyyn. [63]

163. Toisessa väitteessään ARBED-konserni katsoo, että tuomioilla, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin viittaa, ei voida perustella sen tekemää päätelmää.

164. Asiassa AEG-Telefunken vastaan komissio 25.10.1983 annettu tuomio [64] ei ARBED-konsernin mukaan ole merkityksellinen, sillä tässä asiassa yhteisöjen tuomioistuimen oli otettava kantaa näyttöön emoyhtiön osallistumisesta rikkomiseen eikä mahdollisuuteen saattaa emoyhtiö vastuuseen tytäryhtiön rikkomisesta. Lisäksi kyseisessä asiassa tytäryhtiöllä ja emoyhtiöllä oli, toisin kuin nyt esillä olevassa asiassa, samat yhtiöjärjestyksen mukaiset toimielimet.

165. Toisaalta ARBED-konsernin mukaan asiassa Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio 16.11.2000 annetussa tuomiossa [65] yhteisöjen tuomioistuin ei ole vahvistanut, että yhtiön omistaminen kokonaan riittäisi siihen, että emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa tytäryhtiönsä käyttäytymisestä. Tässä asiassa emoyhtiö oli, toisin kuin nyt esillä olevassa asiassa, ottanut hallinnollisen menettelyn aikana tytäryhtiön käyttäytymisen vastuulleen. Lisäksi kyseessä olevan tuomion antamiseen johtaneessa komission päätöksessä komission lähestymistapana oli ollut kyseessä olevan päätöksen osoittaminen

62 – Asia T-304/02 (Kok., s. II-1887).
63 – Tuomion 118 kohta.
64 – Asia 107/82 (Kok., s. 3151, Kok. Ep. VII, s. 281).
65 – Asia C-286/98 P (Kok., s. I-9925).

emoyhtiölle, koska oli olemassa nimenomaista näyttöä sen osallistumisesta rikkomiseen.

166. Komissio kiistää erityisesti ARBED-konsernin esittämän tulkinnan kahdesta edellä mainitusta tuomiosta.

d) Kolmas osa, joka koskee oikeudellisia virheitä, jotka on tehty todettaessa ARBEDin tosiasiassa ratkaiseva vaikutus TradeARBEDiin

167. ARBED-konserni arvostelee valituksenalaisen tuomion 96 kohtaa, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että komission esittämät todisteet vahvistavat ”ARBEDin ratkaiseva[n] vaikutu[ksen] TradeARBEDin käyttäytymiseen ja tämän vallan tosiasiallis[en] käyt[ön], mutteivät ARBEDin tosiasiallista aineellista osallistumista kyseessä oleviin rikkomisiin”.

168. ARBED-konsernin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on virheellisesti hyväksynyt komission nimenomaisesti hylkäämän olettaman rikkomiseen osallistumisesta. Niinpä se on oman toimivaltansa ylittäen korvannut komission arvioinnin omalla arvioinnillaan ja rikkonut alkuperäiseen päätökseen ja riidanalaiseen päätökseen liittyvää oikeusvoiman periaatetta. Se on nimittäin kyseisissä päätöksissä myöntänyt, ettei ARBED ole käyttänyt vaikutusvaltaansa siten, että sen voitaisiin katsoa osallistuneen rikkomiseen. Näin ollen riippumatta ARBEDin mahdollisesta ratkaisevasta vaikutusvallasta tytäryhtiöönsä, tässä vaikuttamisessa ei ole mitään kilpailusääntöjen rikkomiseen viittaavaa.

169. Toiseksi ARBED-konserni muistuttaa siitä, että edellä mainittujen asioissa AEG-Telefunken vastaan komissio ja Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio annettujen tuomioiden mukaisesti emoyhtiöiden vastuu perustuu niiden tosiasialliseen rikkomiseen osallistumiseen.

170. Komissio kiistää nämä väitteet.

2. Arviointi toisesta valitusperusteesta, johon ARBED vetoaa (C-201/09 P)

171. ARBEDin osalta kyse on siitä, voitiinko ARBEDin TradeARBEDin emoyhtiönä perustellusti katsoa olevan vastuussa jälkimmäisen toimista. Nimittäin todettuaan valituksenalaisessa tuomiossa ensin, että ARBED omisti kokonaan TradeARBEDin,

ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oletti, että emoyhtiö vaikutti ratkaisevasti tytäryhtiönsä käyttäytymiseen siten, että niiden voitiin katsoa muodostavan HT 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yhden ainoan yrityksen, jolloin niiden voitiin katsoa olevan yhteisvastuullisesti vastuussa käyttäytymisestä, josta niitä on moitittu, joten ARBED voitiin saattaa vastuuseen toimista, joihin Trade-ARBED on syyllistynyt. [66]

a) Toisen valitusperusteen tutkittavaksi ottaminen

172. Kuten komissio korostaa, tämä valitusperuste on jätettävä tutkimatta siltä osin kuin se koskee ProfilARBEDia, sillä se ei ole menettelyn asianosainen asiassa C-201/09 P. Mielestäni tämä tutkimatta jättäminen koskee vain toisen valitusperusteen ensimmäisen osan kolmatta väitettä, jossa ARBED vetoaa siihen, että ProfilARBEDia on perusteettomasti kohdeltu eri tavalla.

173. Nämä seikat huomioon ottaen ehdotan, että unionin tuomioistuin jättää toisen valitusperusteen ensimmäisen osan kolmannen väitteen tutkimatta.

66 – Valituksenalaisen tuomion 99 kohta.

b) Ensimmäinen osa, joka koskee oikeushenkilön oikeudellisen riippumattomuuden, elinkeinovapauden ja yksilöllisen vastuun periaatteiden rikkomista

i) Ensimmäinen väite, joka koskee yrityksen käsitteen virheellistä soveltamista

174. Tämä väite koskee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 87 ja 88 kohdassa käyttämää päättelyä:

”87 Tältä osin on aluksi muistutettava, että EY 81 artiklassa tarkoitetun yrityksen käsite sisältää taloudelliset yksiköt, joista kullakin on erillinen organisaatio, joka muodostuu henkilöistä sekä aineellisista ja aineettomista tekijöistä ja jolla pyritään pysyvästi tiettyyn taloudelliseen päämäärään ja joka voi myötävaikuttaa tämän määräyksen rikkomiseen – –

88 Syy siihen, että komissiolla on oikeus osoittaa päätös, jossa määrätään sakkoja, konsernin emoyhtiölle, ei siis ole se, että emoyhtiö olisi yllyttänyt tytäryhtiötä rikkomaan kilpailusääntöjä, eikä varsinkaan se, että emoyhtiö olisi osallistunut kyseiseen rikkomiseen, vaan se, että ne muodostavat yhden ainoan yrityksen edellä mainitussa merkityksessä. Yhteisön kilpailuoikeudessa katsotaan, että samaan konserniin

kuuluvat eri yhtiöt muodostavat yhden taloudellisen yksikön eli EY 81 ja EY 82 artiklassa tarkoitetun yrityksen, jos kyseiset yhtiöt eivät määritä itsenäisesti toimintaansa markkinoilla – –”

175. Kilpailuoikeudessa omaksuttu yrityksen käsite on itsenäinen unionin oikeuden käsite. Käsitteellä on katsottava tarkoitettavan taloudellista kokonaisuutta kysymyksessä olevan sopimuksen kohteen kannalta, vaikkakin oikeudellisesti tämän taloudellisen kokonaisuuden muodostaa useampi kuin yksi luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö. Niinpä tämä määritelmä ei riipu mainitun kokonaisuuden organisaatiomuodosta, rahoitustavasta tai sen oikeudellisesta muodosta, ja sen olemassaolo voidaan päätellä useista samanaikaisista tekijöistä. [67]

176. Konsernin osalta on siten vahvistettu, että emoyhtiön ja sen tytäryhtiöiden eri oikeushenkilöllisyydestä johtuva muodollinen erottaminen ei ole ratkaisevaa. Merkityksellistä on näiden yhtiöiden yhtenevä markkinakäyttäytyminen. [68]

177. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on siis valituksenalaisen tuomion 87 ja 88 kohdassa antanut käsitteelle ”yritys” vakiintuneessa ja laajassa oikeuskäytännössä vahvistetun määritelmän, jonka ARBED näyttää (tieten tahtoen) jättäneen huomiotta ensimmäisen väitteen yhteydessä.

178. Tällainen yrityksen käsitteen tulkinta sulkee pois SEUT 101 artiklan 1 kohdan soveltamisen tytäryhtiön ja sen emoyhtiön välillä tehtyihin sopimuksiin, sillä kyseessä ei ole ”yritysten välinen” sopimus. [69] Toisin kuin ARBED väittää ensimmäisen väitteensä tueksi, tämä ei ole kuitenkaan ainoa seuraus. Se vaikuttaa myös toiseen suuntaan. Jo asiassa Europemballage ja Continental Can vastaan komissio 21.2.1973 annetusta tuomiosta [70] asti on katsottu, että emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa tytäryhtiön toiminnasta silloin, kun tytäryhtiö ei päätä itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään vaan noudattaa olennaisilta osin emoyhtiön sille antamia ohjeita, kun otetaan erityisesti huomioon näitä kahta oikeudellista yksikköä yhdistävät taloudelliset, organisatoriset ja oikeudelliset yhteydet. [71] Näissä oloissa yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että emoyhtiö ja sen tytäryhtiö kuuluvat samaan taloudelliseen yksikköön ja muodostavat siten yhden ainoan yrityksen. [72]

67 – Ks. asia 170/83, Hydrotherm Gerätebau, tuomio 12.7.1984 (Kok., s. 2999, 11 kohta) ja asia C-407/08 P, Knauf Gips v. komissio, tuomio 1.7.2010 (Kok., s. I-6375, 64 ja 65 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

68 – Asia T-102/92, Viho v. komissio, tuomio 12.1.1995 (Kok., s. II-17, 50 kohta).

69 – Ks. asia 48/69, Imperial Chemical Industries v. komissio, tuomio 14.7.1972 (Kok., s. 619, Kok. Ep. II, s. 25, 134 kohta).

70 – Asia 6/72 (Kok., s. 215, Kok. Ep. II, s. 89).

71 – Tuomion 15 kohta. Ks. myös em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 58 kohta.

72 – Em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 59 kohta.

179. Sen vuoksi ensimmäinen väite, joka koskee kilpailuoikeudessa käytetyn yrityksen käsitteen virheellistä soveltamista, on mielestäni perusteeton.

ii) Toinen väite, joka koskee henkilökohtaista vastuuta koskevan periaatteen rikkomista

180. Muistuttaessaan oikeushenkilöiden oikeudellisen riippumattomuuden ja elinkeinovapauden periaatteista ARBED puolustaa käsitystä, jonka mukaan TradeARBEDin on erillisenä oikeushenkilönä oltava yksin vastuussa toimistaan. ARBED katsoo, että koska se ei ole tosiasiassa osallistunut rikkomiseen, sen ei tarvitse vastata siitä. Tällä perusteella ARBED päättelee, että rangaistusten ja seuraamusten henkilökohtaisuuden periaatetta on rikottu. Tarkastelen tätä väitettä näin ollen yksilöllisen vastuun periaatteen näkökulmasta palauttamalla aluksi mieliin tämän periaatteen luonteen ja merkityksen.

181. Rikosoikeudessa yksilöllisen vastuun periaate on perustavaa laatua oleva tae, joka rajoittaa viranomaisten mahdollisuutta määrätä seuraamuksia. Tämän periaatteen mukaisesti ainoastaan tekijä voidaan tuomita rangaistavasta käyttäytymisestä, ja seuraamusten henkilökohtaisuuden periaatteen mukaan toinen henkilö ei voi kärsiä rangaistusta syyllisen puolesta.

182. Yhteisöjen tuomioistuin on hyväksynyt yksilöllisen vastuun periaatteen soveltamisen kilpailusääntöjen rikkomistapauksessa rikkomisen luonteen sekä siihen liittyvien seuraamusten luonteen ja ankaruuden perusteella. [73] Näin ollen tilanteessa, jossa taloudellinen yksikkö rikkoo kilpailusääntöjä, on kyseisen yksikön toiminnasta vastaavan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön vastattava toimiensa seurauksista. [74]

183. Kilpailun kaltaisella alalla viranomaiset joutuvat tulkitsemaan monimutkaisia järjestelyjä, jotka ilmenevät vilpillisinä toimina ja liittyvät monimutkaisiin rakenteisiin ja organisaatioihin. Konsernin sisällä tytäryhtiö, jolla ei ole markkinoilla itsenäistä asemaa, voi olla vain ”tyhjä kuori”, jolla kilpailunvastaisten sopimusten todelliset aloitteentekijät piilotetaan. Lisäksi toimilla, joilla toteutetaan uudelleenjärjestelyjä ja luovutuksia tai konsernia koskevia oikeudellisia tai organisatorisia muutoksia, voidaan peitellä pääomanliikkeitä,

73 – Em. asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 78 kohta. Ks. myös asia C-280/06, ETI ym., tuomio 11.12.2007 (Kok., s. I-10893, 39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

74 – Ks. tästä asia C-248/98 P, KNP BT v. komissio, tuomio 16.11.2000 (Kok., s. I-9641, 71 kohta); asia C-279/98 P, Cascades v. komissio, tuomio 16.11.2000 (Kok., s. I-9693, 78 kohta); em. asia Stora Kopparbergs Bergslags v. komissio, tuomion 37 kohta; asia C-297/98 P, SCA Holding v. komissio, tuomio 16.11.2000 (Kok., s. I-10101, 25 kohta) ja em. asia ETI ym., tuomion 39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

joilla voidaan estää komission päätösten asianmukainen täytäntöönpano. [75]

184. Kilpailusääntöjen tehokkaan täytäntöönpanon takaamiseksi unionin tuomioistuin ottaa siis huomioon konsernien taloudellisen todellisuuden kahdella tavalla.

185. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä asetetuin tiukoin edellytyksin on mahdollista, että vastuu yrityksen kilpailunvastaisista menettelyistä voidaan siirtää toiselle yritykselle. On olemassa kaksi tällaista tapausta:

– ensimmäisessä tapauksessa emoyhtiön ja sen tytäryhtiön välisestä suhteesta vastaa suhdetta, jollainen nyt esillä olevassa asiassa vallitsee ARBEDin ja TradeARBEDin välillä

– toisessa tapauksessa kyse on kahden, samaan taloudelliseen yksikköön kuuluvan yrityksen välisestä taloudellisesta seuraannosta, mitä nyt esillä olevassa asiassa edustaa ARBEDin ja ProfilARBEDin välinen suhde. [76]

186. Toinen väite liittyy ensimmäiseen esimerkkitapaukseen. Sen tutkimiseksi, onko väite perusteltu, on siis välttämätöntä ensin selvittää, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin noudattanut asianmukaisesti niitä oikeuskäytännössä asetettuja edellytyksiä, jotka ovat tarpeen ARBEDin saattamiseksi vastuuseen tytäryhtiönsä TradeARBEDin rikkomuksista.

187. Tarkastelen tätä samalla, kun arvioin toisen valitusperusteen nimenomaan tätä seikkaa koskevaa toista osaa. Osoitan tässä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on asianmukaisesti soveltanut unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä.

188. Ehdotan näin ollen, että unionin tuomioistuin toteaa, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole rikkonut yksilöllisen vastuun periaatetta saattaessaan ARBEDin vastuuseen tämän tytäryhtiön TradeARBEDin tekemästä rikkomisesta. Ensimmäisen osan toinen väite, joka koskee tämän periaatteen rikkomista, on siis hylättävä perusteettomana.

iii) Päätelmä

189. Nämä kaikki seikat huomioon ottaen ehdotan, että unionin tuomioistuin jättää ensimmäisen osan, joka koskee oikeushenkilön oikeudellisen riippumattomuuden, elinkeinovapauden ja yksilöllisen vastuun periaatteiden

75 – Tällaisessa tilanteessa oikeuskäytännön mukaan tavoite, joka koskee kilpailusääntöjen vastaisesta käyttäytymisestä rankaisemista sekä tällaisen käyttäytymisen toistumisen ehkäisemistä, vaarantuisi (ks. em. asia ETI ym., 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

76 – Myös ProfilARBED on ARBEDin kokonaan omistama tytäryhtiö.

rikkomista, osittain tutkimatta ja osittain hylkää sen perusteettomana.

c) Toinen osa, jonka mukaan oikeuskäytäntöä, joka koskee olosuhteita, joissa emoyhtiö voidaan saattaa vastuuseen tytäryhtiönsä tekemästä rikkomisesta, on sovellettu virheellisesti

190. ARBED arvostelee toisen osan tueksi ennen kaikkea sen olettaman luonnetta ja merkitystä, jonka mukaan emoyhtiö, joka omistaa kokonaan tytäryhtiönsä, vaikuttaa tosiasiassa ratkaisevasti tämän käyttäytymiseen, jolloin sen on vastattava tämän kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä.

191. Tältä osin ARBED arvostelee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 89–91 kohdassa käyttämää päättelyä:

”89 Sellaisessa erityistapauksessa, jossa emoyhtiöllä on täysi määräysvalta rikkomiseen syyllistyneessä tytäryhtiössään, on olemassa vääräksi osoitettavissa oleva olettama, jonka mukaan kyseisellä emoyhtiöllä on tosiasiassa ratkaiseva vaikutus tytäryhtiönsä käyttäytymiseen (em. asia – – AEG-Telefunken v. komissio, – – 50 kohta – –) ja ne muodostavat siis yhden [SEUT 101] artiklassa tarkoitetun yrityksen – –. Näin ollen emoyhtiön, joka riitauttaa yhteisöjen tuomioistuimissa komission päätöksen sakon määräämisestä sille sen tytäryhtiön käyttäytymisestä, on kumottava tämä olettama esittämällä todisteita, joilla voidaan osoittaa tytäryhtiön itsenäisyys (– – em. asia Stora Kopparbergs Bergsglas v. komissio, tuomion 29 kohta).

90 Tämän osalta on korostettava, että kuten kantajat väittävät, pitää paikkansa, että yhteisöjen tuomioistuin mainitsi edellä mainitussa asiassa Stora Kopparbergs Bergsglas vastaan komissio antamansa tuomion 28 ja 29 kohdassa sen ohella, että emoyhtiöllä on täysi määräysvalta tytäryhtiössään, muitakin seikkoja, joihin kuuluu esimerkiksi se, että emoyhtiö ei kiistä vaikutustaan tytäryhtiönsä kauppapolitiikkaan, sekä kahden yhtiön yhteinen edustus hallinnollisessa menettelyssä. Yhteisöjen tuomioistuin mainitsi kuitenkin kyseiset seikat yksinomaan tarkoituksenaan esittää kaikki seikat, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli perustanut päättelynsä, ja katsoi, että tämä ei ollut tukeutunut yksinomaan siihen, että emoyhtiöllä on täysi määräysvalta tytäryhtiössään. Näin ollen se, että yhteisöjen tuomioistuin pysytti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioinnin tässä asiassa, ei voi johtaa siihen, että muutetaan periaatetta, joka vahvistettiin edellä mainitussa asiassa AEG-Telefunken vastaan komissio annetun tuomion 50 kohdassa – –.

91 Tässä tilanteessa komissio voi katsoa, että olettama emoyhtiön ratkaisevasta vaikutuksesta tytäryhtiön käyttäytymiseen markkinoilla vahvistetaan, jos komissio näyttää toteen, että emoyhtiöllä on täysi määräysvalta tytäryhtiössä. Vaikka todettaisiinkin, että emoyhtiö ei ole suoraan osallistunut sopimuksiin, komissio voi sittemmin katsoa, että tämä emoyhtiö on yhteisvastuussa tytäryhtiölleen määrätyn sakon maksamisesta, paitsi jos tämä yhtiö näyttää toteen, että sen tytäryhtiö käyttäytyy itsenäisesti markkinoilla – –”

192. Vaikka tämän olettaman merkitys ja soveltaminen edelleen kyseenalaistettaisiin, olen kuitenkin sitä mieltä, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tältä osin tekemä arvio ole oikeudellisesti virheellinen.

193. Ensinnäkin ehdotan, että unionin tuomioistuin hylkää heti aluksi perustelun, joka koskee edellä mainitun asiassa AEG-Telefunken vastaan komissio annetun tuomion virheellistä tulkintaa. Nimittäin aivan kuten komissio väittää, ARBED tulkitsee selvästi virheellisesti tuota tuomioistuimen ratkaisua. Tuossa asiassa, kuten nyt esillä olevassa asiassa, emoyhtiö ei ollut syyllistynyt mihinkään toimeen ja kyse oli sen selvittämisestä, voitiinko emoyhtiö saattaa vastuuseen tytäryhtiöidensä toimista.

194. Toiseksi on korostettava sitä, että edellä mainitussa asiassa Akzo Nobel ym. vastaan komissio annetussa tuomiossa vahvistetaan periaate, jonka mukaan komissiolla on oikeus saattaa emoyhtiö vastuuseen tämän tytäryhtiön kilpailunvastaisesta toiminnasta, silloin kun emoyhtiön todetaan omistavan tytäryhtiönsä kokonaan.

195. Tämä periaate perustuu olettamaan, jonka mukaan emoyhtiö, joka omistaa tytäryhtiönsä kokonaan, vaikuttaa tosiasiassa ratkaisevasti tämän käyttäytymiseen. Tällöin oletetaan, ettei tytäryhtiö päätä itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään vaan noudattaa emoyhtiön sille antamia ohjeita. Niinpä emoyhtiön ja tytäryhtiön katsotaan kuuluvan yhteen ja samaan taloudelliseen kokonaisuuteen ja muodostavan näin ollen kilpailuoikeudessa tarkoitetun yhden ainoan ”yrityksen”, mikä mahdollistaa sen, että komissio voi osoittaa sakkojen määräämistä koskevan päätöksen emoyhtiölle, ilman että sillä olisi velvollisuutta näyttää emoyhtiön osallistuneen rikkomiseen.

196. Unionin tuomioistuin muistutti, että kyse on yksinkertaisesta olettamasta, jolloin emoyhtiön on esitettävä riittävästi todisteita, joilla se voi osoittaa, että sen tytäryhtiö on toiminut markkinoilla itsenäisesti. Jos olettamaa ei kumota, komissio voi sen perusteella määrätä emoyhtiön ja tytäryhtiön maksamaan sakon yhteisvastuullisesti.

197. Lopuksi unionin tuomioistuin vahvisti, että siihen, että komissio voi olettaa emoyhtiön vaikuttavan ratkaisevasti tytäryhtiön kauppapolitiikkaan, riittää pelkästään sen osoittaminen, että tytäryhtiö on täysin emoyhtiön omistama. Mitään muuta vaatimusta komissiolle ei aseteta.

198. Unionin tuomioistuin lopetti näin tulkintavaikeudet, joita edellä mainitussa asiassa Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio annettu tuomio on herättänyt ja joihin myös ARBED on vedonnut väitteensä tueksi. Kyseisessä asiassa antamassaan ratkaisuehdotuksessa julkisasiamies Mischo oli sitä mieltä, ettei emoyhtiötä voida asettaa vastuuseen pelkästään sen perusteella, että se omistaa tytäryhtiönsä kokonaan,[77] ja kyseisessä tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin mainitsikin tytäryhyiön kokonaan omistamisen lisäksi muita seikkoja, joilla voitiin osoittaa ratkaisevan vaikutusvallan tosiasiallinen käyttäminen.[78]

199. Edellä mainitun asiassa Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio annetun tuomion jälkeen nousi siis esille kysymys siitä, riittääkö pelkkä tytäryhtiön kokonaan omistaminen vahvistamaan olettaman samaan ”yritykseen” kuulumisesta, vai oliko nyt esillä olevassa asiassa tarpeen esittää, kuten ARBED näyttää ajattelevan, muitakin seikkoja, jollaisia olivat edellä mainitussa asiassa annetun tuomion yhteydessä mainitut seikat.

200. Edellä mainitussa asiassa Akzo Nobel ym. vastaan komissio annetussa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin lopetti tämän epävarmuuden ja katsoi, että ”yhteisöjen tuomioistuin mainitsi [muut seikat, joilla voitiin osoittaa ratkaisevan vaikutusvallan todellinen käyttäminen,] –– yksinomaan tarkoituksenaan esittää kaikki seikat, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli perustanut päättelynsä, eikä asettaakseen –– olettaman soveltamisen edellytykseksi sitä, että esitetään muita todisteita siitä, että emoyhtiöllä on tosiasiallisesti ollut vaikutusta”.[79]

201. Yhteisöjen tuomioistuin vahvisti siten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 90 kohdassa hyväksymän tulkinnan, jonka tämä teki edellä mainitussa asiassa Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio antamassaan tuomiossa.

202. Nämä seikat huomioon ottaen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 89–91 kohdassa esittämää arviota on siis vaikeaa arvostella.

203. Arvostelu on vielä sitäkin vaikeampaa, koska ensimmäisen oikeusasteen

77 – Ratkaisuehdotuksen 40 kohta.

78 – Tuomion 28 ja 29 kohta.

79 – Tuomion 62 kohta.

tuomioistuin ei ole ARBEDin saattamisessa vastuuseen soveltanut pelkästään olettamaa siitä, että tytäryhtiö on täysin emoyhtiönsä omistama, vaan se on valituksenalaisen tuomion 96–98 kohdassa todennut, että on muita todisteita, jotka osoittavat, ettei TradeARBED itsenäisesti päättänyt käyttäytymisestään unionin palkkimarkkinoilla. [80]

204. Olen täysin samaa mieltä tästä menettelystä. Vaikka yhteisöjen tuomioistuin onkin tosiasiassa ratkaissut tämän kysymyksen edellä mainitun asiassa Akzo Nobel ym. vastaan komissio antamansa tuomion 61 kohdassa, olen kuitenkin vakuuttunut siitä, että emoyhtiön vastuuta ei voida näyttää toteen pelkästään omistamista koskevalla olettamalla. Vaikka kokonaan omistaminen riittääkin näyttämään toteen konsernisuhteen, en katso, että pelkästään tällä perusteella voitaisiin olettaa, että määräysvallan käyttö on ollut niin todellista, että se tarkoittaa yhteisymmärrystä rikkomisen toteuttamisessa. Komission on mielestäni tarpeen esittää muita todisteita, joilla voidaan osoittaa tytäryhtiön itsenäisyyden puuttuminen; tämä on tarpeen yrityksille tunnustettujen perusoikeuksien turvaamiseksi.

205. Tarkoitan erityisesti perusoikeuskirjan 47 ja 48 artiklassa vahvistettuja puolustautumisoikeuksien ja syyttömyysolettaman periaatteen kunnioittamista. Unionin tuomioistuin on toistuvasti vahvistanut, että perusoikeuksia, jotka taataan myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa, on kunnioitettava kaikissa kilpailusääntöjen rikkomisia koskevissa menettelyissä, joissa voidaan määrätä seuraamuksia, esimerkiksi sakkoja tai uhkasakkoja, vaikka kyse olisi hallinnollisesta menettelystä. Tältä osin yhteisöjen tuomioistuin on tukeutunut nimenomaisesti kyseessä olevien rikkomisten luonteeseen sekä niihin liittyvien seuraamusten luonteeseen ja ankaruuteen. [81] Katson myös, että näiden takeiden noudattamisella on sitäkin olennaisempi merkitys, koska kyse on lähes rikosoikeudenkäynnistä, jossa komissio harjoittaa yrityksiin nähden tutkinta- ja

80 – Valituksenalaisen tuomion, johon ei ole haettu muutosta asiassa C-201/09 P, 97 ja 98 kohdasta ilmenee, että
1) TradeARBED oli myyntiyhtiö, joka myi ARBEDin tuottamia terästeollisuustuotteita, mm. teräspalkkeja, ja se toimi joko komissionsaajana, jolloin ARBED laskutti myynnin suoraan asiakkaalta, tai myyntiedustajana, jolloin TradeARBED laskutti myynnin asiakkaalta ARBEDin lukuun, ja sai kummassakin tapauksessa myyntituottoon perustuvan palkkion
2) alkuperäisen päätöksen tekemiseen johtaneen hallinnollisen menettelyn aikana komission TradeARBEDille osoittamiin tietopyyntöihin on vastannut milloin ARBED, milloin TradeARBED, ja
3) ARBED on omasta aloitteestaan katsonut olevansa väitetiedoksiannon vastaanottaja, vaikka väitteet on nimenomaan annettu tiedoksi TradeARBEDille, ja se on valtuuttanut asianajajan valvomaan etujaan.

81 – Ks. puolustautumisoikeuksien kunnioittamisesta yhdistetyt asiat C-322/07 P, C-327/07 P ja C-338/07 P, Papierfabrik August Koehler ym. v. komissio, tuomio 3.9.2009 (Kok., s. I-7191, 34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) ja syyttömyysolettaman periaatteesta em. asia Hüls v. komissio, tuomion 149 ja 150 kohta.

päätöksentekovaltuuksia ja sillä on tältä osin laaja harkintavalta. [82]

206. Vastuuolettama on jo luonteeltaankin poikkeus viattomuusolettaman periaatteesta. Tämän periaatteen nojalla nimittäin todistustaakan on oltava viranomaisilla ja jokainen syyllisyyteen kohdistuva epäilys on katsottava syytetyn eduksi. Kyseinen vastuuolettama keventää huomattavasti komissiolla olevaa todistustaakkaa ja velvoittaa emoyhtiöt esittämään riittävästi todisteita tämän olettaman kumoamiseksi. Tämä todistustaakan kääntäminen vaikuttaa kiistattomasti yritysten puolustautumisoikeuksiin.

207. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin hyväksyy todistustaakan kääntämisen, joka johtaa vastuuolettamiin. Edellä mainitussa asiassa Salabiaku vastaan Ranska annetussa tuomiossa [83] kyseinen tuomioistuin on katsonut, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappaleessa vahvistetun syyttömyysolettaman periaate ei ole esteenä tosiasialliselle tai legaaliselle vastuuolettamalle, jos sille on asetettu ”kohtuulliset rajat, joissa otetaan huomioon asian vakavuus ja suojataan puolustautumisoikeuksia”.

208. Edellä mainitussa asiassa Janosevic vastaan Ruotsi antamassaan tuomiossa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on suorittanut suhteellisuusarvioinnin Ruotsin verolainsäädäntöön sisältyvän vastuuolettaman osalta. Tässä lainsäädännössä säädettiin siitä, että verotuksen yhteydessä ilmenevät epätäsmällisyydet olivat verovelvollisesta johtuva anteeksiantamaton teko, eikä ollut selvästikään kohtuutonta määrätä veronkorotusta seuraamuksena tästä teosta. Näin ollen Ruotsin verojärjestelmän toiminta perustui vastuuolettamaan, joka verovelvollisen oli kumottava. [84]

209. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut, että tällaisen olettaman on oltava kohtuullinen siltä osin, kuinka se on kumottavissa (asiaan sovellettavat säännöt, joissa säädetään tietyistä puolustautumisperusteista, jotka perustuvat subjektiivisiin seikkoihin), ja siltä osin, missä määrin tehokasta verotusjärjestelmää tarvitaan valtion taloudellisten etujen puolustamiseksi. Lisäksi kyseisen tuomioistuimen mukaan tästä päätelmästä seuraa yleisellä tasolla, ”että tuomioistuimet

82 – Asia C-269/90, Technische Universität München, tuomio 21.11.1991 (Kok., s. I-5469, Kok. Ep. XI, s. I-485, 14 kohta).

83 – Tuomion 28 kohta. Ks. myös asia Janosevic v. Ruotsi, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 23.7.2002, Recueil des arrêts et décisions 2002-VII, jossa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on korostanut, että sopimusvaltioiden on saatettava kyseessä olevan asian merkitys ja puolustautumisoikeudet tasapainoon. Käytettyjen keinojen on ts. oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun lailliseen päämäärään nähden (101 kohta).

84 – Tuomion 100 kohta.

– – suorittavat – – kussakin yksittäistapauksessa monitahoisen arvioinnin, joka ei ole siltä kannalta liian rajoittava, onko olemassa perusteita veronkorotuksen kumoamiseksi tai alentamiseksi”. [85]

210. Tämän oikeuskäytännön mukaisesti on siis kiinnitettävä huomiota siihen, millä tavalla kyseessä olevaa olettamaa toteutetaan. Vaikka sitä voitaisiinkin perustella tarpeella varmistaa kilpailusääntöjen tehokas täytäntöönpano, totean kuitenkin, että sitä on nykyään sovellettu laajemmin kuin pelkästään edellä mainitussa asiassa Akzo Nobel ym. vastaan komissio annetussa tuomiossa [86] tarkoitetussa ”erityistapaukse[ssa], jossa emoyhtiö omistaa täysin tytäryhtiönsä”. Asiassa General Química ym. vastaan komissio annetussa tuomiossa [87] tätä olettamaa nimittäin sovellettu omistusrakenteeltaan pyramidin malliseen konserniin, jossa tytäryhtiön tytäryhtiön, joka oli osallistunut rikkomiseen, omistaa kokonaan tytäryhtiö, jonka puolestaan omistaa kokonaan emoyhtiö. Lisäksi kyseistä olettamaa sovellettiin asiassa Arkema vastaan komissio annetussa tuomiossa [88] ja asiassa Elf Aquitaine vastaan komissio annetussa tuomiossa [89] tapaukseen, jossa emoyhtiö omistaa 98 prosenttia tytäryhtiöstä.

211. Kuinka varmistetaan, että kyseessä olevalle olettamalle asetetaan ”kohtuulliset rajat”?

212. Olettaman on oltava kumottavissa. Kuten edellä on todettu, yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut tämän periaatteen edellä mainitussa asiassa Akzo Nobel ym. vastaan komissio antamassaan tuomiossa, jossa se on korostanut, että tämä olettama voidaan kumota taloudelliset, oikeudelliset ja organisatoriset yhteydet huomioon ottaen osoittamalla, että tytäryhtiö käyttäytyy markkinoilla itsenäisesti eikä muodosta emoyhtiönsä kanssa yhtä taloudellista yksikköä. [90] Tästä periaatteellisesta toteamuksesta huolimatta näyttää kuitenkin siltä, että tätä olettamaa on hyvin vaikea kumota. [91] Sitä, ettei emoyhtiö ole vaikuttanut tytäryhtiönsä kaupallisiin käytäntöihin, on tuskin konsernin sisällä edes mahdollista osoittaa muulla tavoin kuin etsimällä moititun rikkomisen toteuttamistavasta sellaisia objektiivisia seikkoja, jotka tekevät kyseessä olevasta olettamasta todennäköisen, kuten komissio on kyseisessä asiassa tehnyt.

213. Katson, että kyseessä olevan olettaman tueksi on kussakin asiassa esitettävä myös muita todisteita, jotka osoittavat emoyhtiön

85 – Tuomion 104 kohta.

86 – Tuomion 60 kohta.

87 – Asia T-85/06, tuomio 18.12.2008, josta on parhaillaan vireillä valitus unionin tuomioistuimessa (C-90/09 P).

88 – Asia T-168/05, tuomio 30.9.2009 (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa). Tästä tuomiosta on parhaillaan vireillä valitus unionin tuomioistuimessa (C-520/09 P).

89 – Asia T-174/05, tuomio 30.9.2009 (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa). Tästä tuomiosta on parhaillaan vireillä valitus unionin tuomioistuimessa (C-521/09 P).

90 – Tuomion 65 kohta.

91 – Ks. erityisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi em. asiassa Elf Aquitaine v. komissio annetussa tuomiossa, joka koskee Elf Aquitaine SA:n asiassa esittämiä eri todisteita (160–174 kohta).

ratkaisevan vaikutuksen tytäryhtiöönsä.[92] Tällä tavalla voidaan välttää menettelytapa, jossa emoyhtiöiden vastuu voitaisiin automaattisesti osoittaa pelkästään omistamisen perusteella. Tällä tavalla viranomaisia voidaan kannustaa tutkimaan kussakin tapauksessa laajasti niitä taloudellisia, oikeudellisia ja organisatorisia yhteyksiä, jotka yhdistävät emoyhtiön tytäryhtiöönsä. Komissiolla olevan todistustaakan pitäisi olla kevyempi emoyhtiön omistaessa tytäryhtiönsä kokonaan kuin emoyhtiön omistaessa tytäryhtiöstään 70 prosenttia, mutta sitä ei silloinkaan pidä kokonaan poistaa.

214. Kuten olen jo todennut, nyt esillä olevassa asiassa komissio ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ovat tosiasiallisesti pyrkineet vahvistamaan olettaman määräysvallasta TradeARBEDiin nähden muiden seikkojen avulla.[93]

215. Tässä tilanteessa katson, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tehnyt oikeudellista virhettä saattaessaan ARBEDin vastuuseen rikkomisesta, johon TradeARBED on syyllistynyt. Ehdotan näin ollen, että unionin tuomioistuin hylkää perusteettomana toisen osan, joka perustuu sen oikeuskäytännön virheelliseen soveltamiseen, joka koskee olosuhteita, joissa emoyhtiö voidaan saattaa vastuuseen tytäryhtiönsä tekemästä rikkomisesta.

d) Kolmas osa, joka koskee oikeudellisia virheitä, joita on tehty todettaessa ARBEDin tosiasiassa ratkaiseva vaikutus TradeARBEDiin

216. Muistutan siitä, että kolmannen osan tueksi ARBED arvostelee valituksenalaisen

92 – Noudatan siis julkisasiamies Mischon em. asiassa Stora Kopparbergs Bergslags v. komissio antamaa ratkaisuehdotusta. Useissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioissa on omaksuttu vastaava lähestymistapa. Ks. erityisesti asia T-325/01, DaimlerChrysler v. komissio, tuomio 15.9.2005 (Kok., s. II-3319, 218 kohta) ja yhdistetyt asiat T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 ja T-136/02, Bolloré v. komissio, tuomio 26.4.2007 (Kok., s. II-947, 132 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Lisäksi eräissä päätöksissä komissio on vahvistanut tämän olettaman muiden seikkojen avulla, jollaisia ovat emoyhtiön aktiivinen osallistuminen hallinnolliseen menettelyyn (EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13.7.1994 tehty komission päätös 94/601/EY (IV/C/33.833 – Kartonki) (EYVL L 243, s. 1)), johtajien henkilöllisyys emoyhtiön ja tytäryhtiön kesken (EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä 11.12.2001 tehty komission päätös 2003/25/EY – Asia COMP/E-1/37.919 (ex 37.391) – Pankkien veloittamat maksut euroalueen kansallisten valuuttojen vaihdosta – Saksa (EYVL 2003, L 15, s. 1) ja EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 20.12.2001 tehty komission päätös 2004/337/EY – Asia COMP/E-1/36.212 – Itsejäljentävä paperi (EUVL 2004, L 115, s. 1)), yhden emoyhtiön oikeudellisen yksikön jäsenen läsnäolo tytäryhtiön toimitiloissa komission suorittaessa tarkastuksia (EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamisesta (Asia COMP/E-3/36.700 – Teollisuus- ja lääkkeelliset kaasut) tehdyn päätöksen 2003/207/EY muuttamisesta 9.4.2003 tehty komission päätös 2003/355/EY (EUVL L 123, s. 49)), emoyhtiön johtoryhmän ja operatiivisen johdon yhteen sovittaminen tytäryhtiöiden johtoryhmän ja operatiivisen johdon kanssa (EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä Wieland Werke AG:tä, Outokumpu Copper Products Oy:tä, Outokumpu Oyj:tä, KM Europa Metal AG:tä, Tréfimétaux SA:ta ja Europa Metalli SpA:ta vastaan 16.12.2003 tehty komission päätös 2004/421/EY (Asia C.38.240 – Teollisuusputket) (EUVL 2004, L 125, s. 50)) ja useiden tytäryhtiöiden samanaikainen osallistuminen kilpailusääntöjen rikkomiseen (EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä Topps Company Inc:tä, Topps Europe Limitediä, Topps International Limitediä, Topps UK Limitediä ja Topps Italia SRL:ää vastaan 26.5.2004 tehty komission päätös 2006/895/EY (Asia COMP/C-3/37.980 – Souris-Topps) (EUVL 2006, L 353, s. 5)).

93 – Ks. edellä alaviite 80.

tuomion 96 kohtaa, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että komission esittämät todisteet vahvistavat ”ARBEDin ratkaisevaa vaikutusta TradeARBEDin käyttäytymiseen ja tämän vallan tosiasiallista käyttöä, mutteivät ARBEDin tosiasiallista aineellista osallistumista kyseessä oleviin rikkomisiin”. ARBED katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on hyväksynyt virheellisesti komission nimenomaisesti hylkäämän osallisuusolettaman ja siten korvannut komission arvioinnin omalla arvioinnillaan oman toimivaltansa ylittäen. ARBED väittää myös, että kyseinen tuomioistuin on rikkonut alkuperäiseen päätökseen ja riidanalaiseen päätökseen liittyvää oikeusvoiman periaatetta. Lopuksi ARBED muistuttaa vielä siitä, että edellä mainittujen asioissa AEG-Telefunken vastaan komissio ja Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio annettujen tuomioiden mukaisesti emoyhtiöiden vastuu perustuu niiden tosiasialliseen rikkomiseen osallistumiseen.

217. On todettava ensinnäkin, että ARBEDin esittämät väitteet perustuvat kilpailusääntöjen rikkomisesta vastuuseen joutumisen vaikutusten virheelliseen tulkintaan. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin mainitsee valituksenalaisen tuomion 104–116 kohdassa, ilmenee nimittäin, että yhtiön voidaan katsoa tehneen rikkomisen itse, kun sen katsotaan olevan vastuussa toisen oikeussubjektin kilpailua rajoittavista toimista. [94]

94 – Ks. mm. asia C-294/98 P, Metsä-Serla ym. v. komissio, tuomio 16.11.2000 (Kok. s. I-10065, 28 kohta).

218. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tämän takia tehnyt oikeudellista virhettä eikä ylittänyt toimivaltansa rajoja katsoessaan, että ARBED on osallistunut rikkomiseen, kun otetaan huomioon se ratkaiseva vaikutus, joka sillä oli TradeARBEDiin.

219. Lisäksi katson, ettei oikeusvoiman periaatteen rikkomista koskevaa väitettä voida ottaa tutkittavaksi niistä samoista syistä, jotka esitin jo ensimmäisen valitusperusteen yhteydessä. Kuten komissio on todennut, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi valituksenalaisen tuomion 102 kohdassa tämän väitteen tehottomana.

220. Lopuksi hylkään ARBEDin esittämän väitteen, joka perustuu edellä mainittuihin asioissa AEG-Telefunken vastaan komissio ja Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio annettuihin tuomioihin. Kuten olen edellä todennut ja kuten komissio on esittänyt, ARBED tukeutuu kyseisten tuomioiden virheelliseen tulkintaan.

221. Katson, että kolmas osa voidaan siten osittain jättää tutkimatta ja osittain hylätä perusteettomana.

e) Päätelmä

222. Kaikki edellä esitetyt seikat huomioon ottaen ehdotan, että unionin tuomioistuin jättää osittain tutkimatta toisen valitusperusteen, joka koskee niiden sääntöjen noudattamatta jättämistä, joita sovelletaan konsernin joutumiseen vastuuseen kilpailunvastaisista toimista, ja osittain hylkää sen perusteettomana.

3. Arviointi toisesta valitusperusteesta siltä osin kuin ProfilARBED vetoaa siihen (C-216/09 P)

223. Toisessa valitusperusteessa esitetty kysymys koskee sitä, voitiinko ProfilARBED, joka jatkoi ARBEDin taloudellista ja teollista toimintaa palkkialalla, saattaa tällä perusteella vastuuseen ARBEDin ja TradeARBEDin kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä.

a) Ensimmäinen osa, joka koskee oikeushenkilön oikeudellisen riippumattomuuden, elinkeinovapauden ja yksilöllisen vastuun periaatteiden rikkomista

224. Ensimmäisen osan käsittelyyn liittyy mielestäni ProfilARBEDin osalta erityisiä vaikeuksia. Vaikka ensimmäinen väite, jolla pyritään kyseenalaistamaan tapa, jolla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on soveltanut ”yrityksen” käsitettä, voidaan hylätä samoista syistä, jotka on esitetty ARBEDin tekemän valituksen yhteydessä, mielestäni toisesta ja kolmannesta väitteestä on ProfilARBEDin osalta tehtävä eri päätelmä.

225. On nimittäin tiedossa, että ProfilARBED perustettiin ARBEDin kokonaan omistamaksi tytäryhtiöksi 27.11.1992 eli vuoden kuluttua rikkomisen päättymisestä. Kun sen perustamisajankohta otetaan huomioon, on käytännössä mahdotonta hyväksyä, että se olisi voinut osallistua riidanalaisen päätöksen 1 kohdassa tarkoitettuihin kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin tekoihin.

226. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tekee juuri tämän päätelmän tukeutuessaan valituksenalaisen tuomion 113 kohdassa ”taloudellisen kokonaisuuden *perustavanlaatuiseen* käsitteeseen” [95] ja saman tuomion 109 ja 110 kohdassa oikeuskäytäntöön, joka koskee taloudellisen jatkuvuuden kriteeriä.

227. Vaikka taloudellisen kokonaisuuden käsite onkin tosiasiallisesti tärkeä kilpailusääntöjen tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi, tätä käsitettä on kuitenkin käytettävä niin, että sillä taataan niiden oikeuksien ja periaatteiden kunnioittaminen, joita sovelletaan kilpailunvastaisista toimista vastuuseen saattamiseen, eikä tätä käsitettä saa käyttää

95 – Kursivointi tässä.

niin, että henkilökohtaista vastuuta koskeva periaate menettää merkityksensä.

228. On muistettava, että kyse on rangaistuksesta ja että henkilökohtaisen vastuun periaate on perustavaa laatua oleva oikeusperiaate, joka edellyttää, että yksilön on syyllistyttävä rangaistavaan tekoon. Näin ollen poikkeuksia, joita tehdään tähän periaatteeseen, voidaan perustella taloudellisen kokonaisuuden käsitteellä vain, jos ne ovat luonteeltaan poikkeuksellisia ja tarpeellisia kilpailusääntöjen tehokkuuden varmistamiseksi.

229. Yksi unionin tuomioistuimen hyväksymistä poikkeuksista on tapaus, jossa kahden samaan konserniin kuuluvan yksikön välillä on taloudellinen seuraanto. Tällöin komissio voi rikkomiseen syyllistyneen sijasta saattaa rikkomisesta vastuuseen yrityksen, johon kartelliin liittyvä taloudellinen toiminta on siirretty, sillä perusteella, että nämä kummatkin yksiköt kuuluvat samaan taloudelliseen kokonaisuuteen. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on korostanut valituksenalaisen tuomion 110 kohdassa, tämän säännön tarkoituksena on estää sellaiset konsernin sisäiset vilpilliset menettelyt, joilla pyritään välttämään sakon maksaminen.

230. Nyt esillä olevassa asiassa mikään seikka ei osoita, että ProfilARBEDin perustaminen ja palkkialan taloudellisen toiminnan siirtäminen sille olisivat tällaisen toimenpiteen tulos. Siitä huolimatta, että ARBEDin toiminta siirrettiin siihen, ARBED oli edelleen olemassa oikeudellisesti ja taloudellisesti. Vaikka se ei harjoita enää merkittävää taloudellista toimintaa palkkimarkkinoilla, sen tulos on kuitenkin edelleen positiivinen ja sen omiin varoihin on kirjattu TradeARBEDin ja ProfilARBEDin varoja. Lisäksi, ellei toisin osoiteta, ARBED säilytti ARBED-konsernin johtamista koskevan toimivallan ja sillä oli ratkaiseva vaikutus ProfilARBEDiin ja TradeARBEDiin. Sen vuoksi emoyhtiön kautta määrättävällä seuraamuksella on varoittava ja ennaltaehkäisevä vaikutus. Sakon tarkoituksena on saada ARBED korjaamaan käyttäytymistään markkinoilla ja valvomaan tytäryhtiöidensä käyttäytymistä.

231. Nämä seikat ja erityisesti ProfilARBEDin perustamisajankohdan huomioon ottaen katson, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella ollut mitään oikeudellista perustetta asettaa ProfilARBEDia vastuuseen ARBEDin ja TradeARBEDin kilpailunvastaisista toimista ja katsoa, että se oli osallistunut niiden toteuttamiseen siten kuin riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa tarkoitetaan.

232. Tämä ei sitä vastoin esillä olevassa asiassa estä komissiota velvoittamasta ProfilARBEDia maksamaan sakkoa.

233. Kuten edellä on todettu, ProfilARBED on ARBEDin kokonaan omistama tytäryhtiö. Lisäksi sille on siirretty teollinen liiketoiminta, jonka arvoon markkinoilla vaikuttavat ainakin osaksi ne kilpailunvastaiset sopimukset, joihin ARBED ja TradeARBED ovat osallistuneet. Katson näin ollen, ettei ProfilARBED ole voinut olla tietämätön saamiensa varojen osittain vilpillisestä alkuperästä, koska ARBED perusti sen kokonaan omistamakseen tytäryhtiöksi pian rikkomisen tapahduttua. Näissä olosuhteissa olen sitä mieltä, että ProfilARBEDin tilanne voidaan rinnastaa kansallisessa rikoslainsäädännössä säädetyn ”kätkijän” tilanteeseen. Mielestäni vain tällaisen arvioinnin perusteella komissiolla on oikeus rikosoikeudellisten seuraamusten alalla tavanomaisesti ja perinteisesti sovellettujen sääntöjen mukaisesti velvoittaa riidanalaisen päätöksen 2 artiklassa ProfilARBED maksamaan sakkoa ja pitää sitä tarvittaessa, mikäli se syyllistyy muihin rikkomisiin, rikkomisen uusijana.

b) Päätelmä

236. Tarvitsematta edes tutkia ensimmäisen osan kolmatta väitettä ehdotan kaiken edellä esitetyn perusteella, että unionin tuomioistuin hyväksyy toisen valitusperusteen, joka koskee sitä, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole noudattanut sääntöjä, joita sovelletaan konsernin joutumiseen vastuuseen kilpailunvastaisista toimista, sellaisena kuin tämä valitusperuste on esitetty ProfilARBEDin tekemässä vastavalituksessa (C-216/09 P).

C *Kolmas valitusperuste, joka koskee vanhentumissääntöjen virheellistä tulkintaa*

234. Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen katson, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rikkonut henkilökohtaisen vastuun periaatetta katsoessaan, että komissiolla oli oikeus saattaa ProfilARBED vastuuseen ARBEDin ja TradeARBEDin kilpailunvastaisesta toiminnasta ja katsoa sen osallistuneen riidanalaisen päätöksen 1 kohdassa tarkoitettuihin kilpailunvastaisiin tekoihin.

237. Kolmatta valitusperustetta, johon ARBED-konserni vetoaa, tutkitaan vain siltä osin kun ARBED on vedonnut siihen, sillä toinen valitusperuste on jo hyväksytty siltä osin kuin ProfilARBED ja TradeARBED ovat vedonneet siihen.

235. Katson näin ollen, että toinen väite, joka perustuu henkilökohtaisen vastuun periaatteen rikkomiseen, on perusteltu.

238. ARBED arvostelee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyä, jonka

mukaan sitä vastaan voitiin vedota vanhentumisen keskeytymiseen, koska se oli päätöksen N:o 715/78 2 artiklan 1 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 4 kohdassa tarkoitettuun ”rikkomiseen osallinen”.

1. Valituksenalainen päätös

239. Valituksenalaisen tuomion 143 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa ensimmäiseksi, että ”ilmaisulla ’rikkomiseen osallinen yritys’ on ymmärrettävä [päätöksen N:o 715/78 2 artiklan 1 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 4 kohdassa] tarkoitettavan yrityksiä, jotka on määritelty tällaisiksi komission päätöksessä, jossa määrätään seuraamus rikkomisesta”. Tältä osin kyseinen tuomioistuin viittaa Compagnie maritime belge vastaan komissio annettuun tuomioon. [96]

240. Tämän jälkeen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa seuraavaa:

”145 –– näistä säännöksistä johtuu, että vanhentumisaika ei keskeydy vain suhteessa niihin yrityksiin, jotka ovat olleet rikkomisen tutkinnan tai rikkomista koskevan menettelyn kohteena, vaan myös suhteessa niihin, jotka ovat osallistuneet rikkomiseen mutta jotka eivät vielä ole komission tiedossa eivätkä näin ollen ole olleet minkään tutkintatoimen tai menettelyllisen toimen kohteena. Kuten komissio myös perustellusti toteaa, ilmaisu ’rikkomiseen osallinen’ merkitsee objektiivista tosiseikkaa, toisin sanoen osallistumista rikkomiseen, joka erottuu subjektiivisesta ja satunnaisesta seikasta, kuten tällaisen yrityksen yksilöinnistä hallinnollisessa menettelyssä. Siten yritys on voinut osallistua rikkomiseen, ilman että komissio tietää siitä suorittaessaan vanhentumisajan keskeyttävän toimen.

146 Joka tapauksessa on katsottava, että nyt esillä olevassa asiassa ARBED on todella ollut ’rikkomiseen osallinen’, koska [edellä mainitun asiassa Metsä-Serla ym. vastaan komissio annetun tuomion] mukaan se voi joutua vastuuseen TradeARBEDin kilpailusääntöjen rikkomisesta niin, että sen itsensä voidaan katsoa tehneen nämä rikkomiset.”

2. Asianosaisten pääasialliset perustelut

241. Ensimmäisessä väitteessään ARBED vetoaa siihen, ettei sitä ole määritelty riidanalaisessa päätöksessä ”rikkomiseen osalliseksi” yritykseksi ja että sen tilanne poikkeaa olennaisesti edellä mainitussa asiassa Compagnie maritime belge vastaan komissio kyseessä olleen yrityksen tilanteesta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei myöskään ole näyttänyt toteen, että ARBED olisi tosiasiassa

96 – Asia T-276/04, tuomio 1.7.2008 (Kok., s. II-1277).

”osallistunut rikkomiseen”, eikä se, että TradeARBEDin tekemä rikkominen luetaan ARBEDin syyksi, mahdollista tällaista päätelmää. ARBED viitaa nimittäin valituksenalaisen tuomion 100 kohtaan, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on erottanut yhtäältä emoyhtiön joutumisen vastuuseen sen yhdessä tytäryhtiönsä kanssa tekemästä kilpailusääntöjen rikkomisesta sen vuoksi, että se on itse todella osallistunut tähän rikkomiseen, ja toisaalta emoyhtiön joutumisen vastuuseen tytäryhtiönsä yksin tekemästä rikkomisesta sillä perusteella, että sillä on ratkaiseva vaikutus tämän käyttäytymiseen.

242. Toisessa väitteessään ARBED vetoaa siihen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyssä on ristiriita, kun otetaan huomioon ne seikat, jotka se on esittänyt valituksenalaisen tuomion 100 kohdassa.

243. Kolmannessa väitteessään ARBED vetoaa siihen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lisäksi rikkonut oikeusvoiman periaatetta, sillä alkuperäisessä tuomiossa todettiin, että ainoastaan TradeARBED oli osallistunut rikkomiseen.

244. Komissio kiistää nämä väitteet. Perusteluinaan se esittää, että ARBED tekee päättelyssään jälleen virheellisen erottelun rikkomiseen ”osallistumisen” ja siitä vastuuseen joutumisen välillä. Oikeusvoiman periaatteen rikkomista koskevasta väitteestä komissio on sitä mieltä, ettei sitä voida ottaa tutkittavaksi.

3. Arviointi

a) Ensimmäinen väite, joka koskee sitä, että yrityksen on vanhentumissääntöjen nojalla virheellisesti katsottu ”osallistuneen rikkomiseen”

245. Toisin kuin ARBED väittää, katson, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin saattoi perustellusti pitää sitä yrityksenä, joka oli päätöksen N:o 715/78 2 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 4 kohdassa tarkoitettuun ”rikkomiseen osallinen”, ja soveltaa sitä vastaan vanhentumisen keskeyttäviä toimia.

246. Katson, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on oikeassa, mutta en suinkaan niiden näkökohtien vuoksi, jotka se on

esittänyt valituksenalaisen tuomion 143 kohdassa ja joista en ole edes samaa mieltä, [97] vaan niiden perusteluiden vuoksi, jotka kyseinen tuomioistuin on esittänyt valituksenalaisen tuomion 143 kohtaa seuraavissa kohdissa ja jotka yksin riittävät perusteeksi tehdylle päätelmälle.

247. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut valituksenalaisen tuomion 145 kohdassa, ilmaus ”rikkomiseen osallinen” merkitsee tosiaan objektiivista tosiseikkaa eli rikkomiseen osallistumista. Kuten olen osoittanut, ARBED saatettiin vastuuseen TradeARBEDin kilpailunvastaisista toimista, koska sillä oli kilpailusääntöjen rikkomishetkellä ratkaiseva vaikutus tähän yritykseen. Tällä perusteella ARBEDin oletettiin osallistuneen rikkomisen toteuttamiseen. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin palauttaa mieliin valituksenalaisen tuomion 104 ja 116 kohdassa, ARBEDin on itse katsottava toimineen kilpailunvastaisella tavalla. [98]

248. ARBEDin esittämä väite perustuu siis kilpailunvastaisen menettelyn syyksilukemisen seurausten virheelliseen tulkintaan, ja ehdotan näin ollen, että väite on hylättävä perusteettomana.

b) Toinen väite, joka koskee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen noudattaman päättelyn ristiriitaisuutta

249. ARBED viittaa erityisesti valituksenalaisen tuomion 100 kohtaan, joka on, kuten ilmauksen ”muilta osin” käyttö osoittaa, ylimääräinen perustelu. Näin ollen tämä väite on jätettävä tutkimatta.

c) Kolmas väite, joka koskee oikeusvoiman periaatteen rikkomista

250. Ehdotan, että myös kolmas väite jätetään tutkimatta. Valituksenalaisen tuomion 102 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nimittäin hylkäsi tämän väitteen tehottomana. Huomautan tältä osin siitä, että oikeusvoiman periaatteeseen vetoamisella ei komission päätöksen osalta ole merkitystä, ja

97 – Muistutan siitä, että kyseisessä kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, että ilmaisulla ”rikkomiseen osallinen” yritys on ymmärrettävä tarkoitettavan *yrityksiä, jotka on määritelty tällaisiksi komission lopullisessa päätöksessä*. En ole tästä samaa mieltä niistä samoista syistä, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin esittää valituksenalaisen tuomion 145 kohdassa ja jotka ovat se, että yrityksen määrittely ”rikkomiseen osalliseksi” merkitsee objektiivista tosiseikkaa, ja se, että rikkomiseen osallistuminen erottuu subjektiivisesta ja satunnaisesta seikasta, kuten tällaisen yrityksen yksilöinnistä hallinnollisessa menettelyssä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksyy siten sen, että yritys on voinut osallistua rikkomiseen, ilman että komissio olisi siitä tietoinen toteuttaessaan vanhentumisajan keskeyttävän toimenpiteen. Tällaista tilannetta ei voida sulkea pois silloin, kun komissio tekee lopullisen päätöksen.

98 – Ks. mm. em. asia Metsä-Serla ym. v. komissio, tuomion 28 kohta.

näin on etenkin, kun yksi unionin tuomioistuimista on hylännyt tämän päätöksen.

d) Päätelmä

251. Kaikkien edellä esitettyjen seikkojen perusteella katson, että ARBEDin valituksensa yhteydessä esittämä kolmas valitusperuste, joka koskee vanhentumissääntöjen virheellistä tulkintaa, on osittain jätettävä tutkimatta ja osittain hylättävä perusteettomana. [99]

99 – Jos ARBEDin esittämä valitusperuste huomioon ottaen katsotaan, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole tehnyt oikeudellista virhettä vedotessaan sitä vastaan toimiin, jotka ovat keskeyttäneet vanhentumisen, on kuitenkin myönnettävä, että on suhtauduttava varauksellisesti siihen, miten kyseinen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 148 ja 149 kohdassa laskenut vanhentumisajat ARBEDin osalta. Katson nimittäin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole ottanut asianmukaisesti huomioon vaikutuksia, joita oli tuomiolla, joka kumosi alkuperäisen päätöksen ARBEDin osalta. Asianosaiset eivät ole kuitenkaan käyneet tästä kysymyksestä kontradiktorista näkemystenvaihtoa, joten esitän tästä vain huomautuksen, joka liittyy em. asia ThyssenKrupp Nirosta v. komissio (ratkaisuehdotuksen 198–212 kohta). Otan nimittäin lähtökohdaksi periaatteen, joka on vahvistettu oikeussäännöissä ja oikeuskäytännössä. Tässä yhteydessä viittaan yhtäältä SEUT 264 artiklan 1 kohtaan, jossa määrätään, että ”jos kanne on aiheellinen, – – tuomioistuin julistaa säädöksen mitättömäksi”, ja toisaalta seuraaviin tuomioihin: asia 22/70, komissio v. neuvosto, tuomio 31.3.1971 (Kok., s. 263, Kok. Ep. I, s. 553, 59 ja 60 kohta); yhdistetyt asiat 97/86, 99/86, 193/86 ja 215/86, tuomio 26.4.1988, Asteris ym. v. komissio (Kok., s. 2181, 30 kohta) ja asia C-228/92, Roquette Frères, tuomio 26.4.1994 (Kok., s. I-1445, 17 kohta), joiden nojalla kumoava tuomio merkitsee kyseessä olevan toimen taannehtivaa häviämistä ja sen vaikutusten mitätöintiä. Kuten unionin tuomioistuin on todennut, tämä tarkoittaa, että asianosaiset on palautettava samaan ja vastaavaan tilaan, kuin missä ne olivat ennen toimen kumoamista. Näiden periaatteiden mukaisesti ja kyseissä asiassa esittämässäni ratkaisuehdotuksessa luettelemistani syistä näyttää mielestäni siltä, että kun komission päätös kumotaan oikeudenkäynnin päätteeksi, kumoamisen on mitätöitävä taannehtivasti vanhentumisajan keskeytys samoin kuin itse päätöskin.

D *Neljäs valitusperuste, joka koskee niitä oikeudellisia virheitä, joita on tehty arvioitaessa ARBEDin puolustautumisoikeuksien loukkaamista*

252. ARBED moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta pääasiallisesti siitä, että se on tehnyt oikeudellisia virheitä arvioidessaan, onko ARBEDin puolustautumisoikeuksia loukattu menettelyn kohtuuttoman keston takia. ARBED vetoaa siihen, että ratkaisevaa vaikutusta koskevan olettaman kumoamiseen tarvittava näyttö, joka sillä on voinut olla käytettävissään kilpailusääntöjen rikkomishetkellä, on kadonnut 16 vuotta kestäneen oikeudenkäynnin kuluessa.

1. Valituksenalainen tuomio

253. ARBEDin esittämä arvostelu koskee valituksenalaisen tuomion 168–171 kohtaa:

”168 – – Nyt esillä olevassa asiassa ARBED ei kuitenkaan osoita, miltä osin hallinnollisen menettelyn kesto, joka oli erityisen pitkä, jos otetaan huomioon myös alkuperäisen päätöksen kumoamista koskeva oikeudenkäynti, on voinut vahingoittaa sen puolustautumisoikeuksien käyttämistä ja erityisesti sen mahdollisuutta ’osoittaa vääräksi vastuuolettama, joka perustuu

pääomayhteyksiin yksin rikkomiseen osallistuneen yhtiön ja [sen itsensä] välillä ja johon vedotaan ensimmäisen kerran 16 vuotta oikeudenkäynnin jälkeen'. ARBED on tyytynyt tältä osin väittämään, että 'se näyttö, joka sillä saattoi olla käytettävissään vuonna 1990, on kadonnut tällaisen ajan kuluessa'.

169 On lisättävä, että toisin kuin ARBED väittää, kyseessä olevaan vastuuolettamaan ei ole vedottu 'ensimmäisen kerran 16 vuotta oikeudenkäynnin jälkeen' vaan helmikuussa 1994 tehdystä alkuperäisestä päätöksestä lähtien (ks. sen 322 perustelukappale ja edellä 101 kohta).

170 Tästä huolimatta ARBED ei ole osoittanut eikä edes väittänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyssä ensimmäisessä oikeudenkäynnissä, että sen tytäryhtiö TradeARBED määrittelisi itsenäisesti kauppapolitiikkansa niin, ettei tämä muodostaisi ARBEDin kanssa taloudellista yksikköä ja siten HT 65 artiklassa tarkoitettua yhtä ainoaa yritystä – –.

171 Tätä yksinkertaista vastuuolettamaa, jota koskeva periaate on vahvistettu vuonna 1983 yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa AEG-Telefunken vastaan komissio antamassa tuomiossa, tukevat nyt esillä olevassa asiassa vahvasti ne lisätodisteet, joihin komissio on vedonnut jo alkuperäisessä päätöksessään – – ja jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on hyväksynyt edellä mainitussa asiassa ARBED vastaan komissio, 11.3.1999 antamassaan tuomiossa – –."

2. Asianosaisten pääasialliset lausumat

254. ARBED arvioi ensinnäkin, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole valituksenalaisen tuomion 168 kohdassa käsitellyt oikeudellisesti riittävällä tavalla sen esittämää kanneperustetta, joten valituksenalaisen tuomion perustelut ovat puutteelliset. Sen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voi tyytyä vastaamaan, että ARBEDin on itse osoitettava sen ja sen tytäryhtiön välisten suhteiden todelliseen luonteeseen liittyvän näytön häviäminen, jos "tällaisen negatiivisen seikan osoittaminen on mahdotonta".

255. Toiseksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 169 kohdassa tulkinnut virheellisesti alkuperäistä päätöstä, sillä siinä ei ole kyse siitä, voidaanko ARBEDin syyksi lukea sen tytäryhtiön tekemä rikkominen.

256. Kolmanneksi ARBED väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rikkonut oikeusvoiman periaatetta tukeutuessaan arvioinnissaan alkuperäiseen päätökseen, jonka yhteisöjen tuomioistuin

kumosi edellä mainitussa asiassa ARBED vastaan komissio 2.10.2003 antamallaan tuomiolla ARBEDia koskevilta osin.

3. Arviointi

257. Puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen on perusoikeuskirjan 48 artiklassa vahvistettu unionin oikeuden perustavaa laatua oleva periaate. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tämän periaatteen noudattamisella on suuri merkitys komission suorittamassa hallinnollisessa menettelyssä, kun se tutkii kilpailuoikeuden rikkomisia. [100]

258. Puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen edellyttää, että asianomaisella yrityksellä on hallinnollisen menettelyn aikana mahdollisuus esittää asianmukaisesti oma kantansa sellaisten tosiseikkojen paikkansapitävyydestä ja merkityksestä, joiden komissio katsoo osoittavan yrityksen osallistuneen kiellettyihin menettelyihin. [101] Oikeuskäytännössä on koko ajan täsmennetty näiden oikeuksien sisältöä, ja asiassa Technische Unie vastaan komissio annettu tuomio, [102] johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tukeutuu valituksenalaisessa tuomiossa, vahvistaa tätä linjausta entisestään.

100 – Ks. mm. asia C-3/06 P, Groupe Danone v. komissio, tuomio 8.2.2007 (Kok., s. I-1331, 68 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

101 – Ks. mm. yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio (Kok., s. I-123, 66 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

102 – Asia C-113/04 P, tuomio 21.9.2006 (Kok., s. I-8831, 55 kohta).

a) Ensimmäinen väite, joka koskee perustelujen puuttumista

259. Sen arvioimiseksi, onko ensimmäinen väite perusteltu, on tarkasteltava ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen omaksuman päättelyn rakennetta.

260. Valituksenalaisen tuomion 166 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on aluksi palauttanut mieleen sovellettavan oikeuskäytännön ja erityisesti edellä mainitun asiassa Technische Unie vastaan komissio annetun tuomion vaikutuksen.

261. Asiassa, jossa tämä tuomio annettiin, yhteisöjen tuomioistuin on tarkastellut nimenomaan sitä, miten kohtuuttoman pitkä hallinnollinen menettely ja erityisesti tutkintavaihe vaikuttavat puolustautumisoikeuksiin. [103] Väitetiedoksiantoa ei ole yleensä tässä vaiheessa vielä toimitettu, eikä

103 – Kohtuullisen ajan noudattaminen kilpailua koskevissa hallintomenettelyissä on unionin oikeuden yleinen periaate. Tämän periaatteen noudattaminen velvoittaa ensinnäkin komissiota, joka vastaa menettelyn hallinnollisesta vaiheesta, ja näin on perusoikeuskirjan 41 artiklan 1 kohdan mukaisesti (oikeus hyvään hallintoon) (ks. tästä yhdistetyt asiat T-213/95 ja T-18/96, SCK ja FNK v. komissio, tuomio 22.10.1997, Kok., s. II-1739, 55 ja 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Se velvoittaa myös unionin tuomioistuimia, jotka vastaavat komission päätösten laillisuuden valvonnasta perusoikeuskirjan 47 artiklan 2 kohdan nojalla. Jälkimmäisestä seikasta ks. asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998 (Kok., s. I-8417), jossa yhteisöjen tuomioistuin otti käyttöön oikeuden saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa kohtuullisessa ajassa kilpailumenettelyissä, ja asia C-385/07 P, Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland v. komissio, tuomio 16.7.2009 (Kok., s. I-6155), jossa se katsoi, että se, ettei tämä oikeus toteudu kohtuullisessa ajassa, voi johtaa vahingonkorvausvaatimukseen yhteisöä vastaan SEUT 268 artiklan ja SEUT 340 artiklan toisen kohdan yhteydessä nostetun kanteen perusteella.

puolustautumisoikeuksia voida vielä muodollisesti käyttää. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on todennut, tutkintavaiheen liiallinen kesto voisi estää sellaisten todisteiden esittämisen, joilla pyritään osoittamaan vääräksi sellaisten kilpailukäyttäytymisten olemassaolo, joista kyseessä olevat yritykset joutuvat vastuuseen, [104] ja voi siten vaikuttaa korjaamattomasti kyseessä olevien yritysten tuleviin puolustautumismahdollisuuksiin menettelyn toisessa vaiheessa eli väitetiedoksiannon toimittamisen jälkeen. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi myös, että puolustautumisoikeuksien tehokkuuden mahdollisen heikkenemisen alkusyyn arvioinnin pitää ulottua koko tähän menettelyyn siten, että se koskee sen kokonaiskestoa. [105]

262. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin valituksenalaisen tuomion 167 kohdassa muistuttaa, todistustaakka kuuluu tältä osin asianosaiselle. [106]

263. Tämän jälkeen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutkii valituksenalaisen tuomion 168 kohdassa sen, onko ARBEDin esittämä väite perusteltu.

264. Aluksi se toteaa, että ARBEDia vastaan käyty oikeudenkäynti on ollut erityisen pitkä. Muistutan siitä, että väitetiedoksianto toimitettiin ARBEDille 8.3.2006, vaikka komissio oli käynnistänyt ensimmäiset tarkastukset vuonna 1991 eli 15 vuotta aikaisemmin. Tämän hallinnollisen vaiheen keston osalta on kuitenkin otettava huomioon unionin tuomioistuimissa aloitettu oikeudenkäynti, joka on kestänyt noin yhdeksän vuotta ja viisi kuukautta.

265. Seuraavaksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tutkinut, onko ARBED todella osoittanut, että tämä kesto oli vaikuttanut sen käytössä olleisiin mahdollisuuksiin puolustautua. Se totesi, että tältä osin ARBED on vain väittänyt, että ”näyttö, joka saattoi olla [sen] käytettävissä vuonna 1990, on kadonnut tällaisen ajan kuluessa”.

266. Tämä perustelu on lyhyt. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei muistuta, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan asianomaisen yrityksen on esitettävä yksityiskohtaisia ja vakuuttavia todisteita eikä se voi tyytyä abstrakteihin ja epätarkkoihin perusteluihin. [107] Tämä perustelu ei kuitenkaan vaikuta mielestäni riittävältä, kun otetaan huomioon ARBEDin toteamuksen erityisen abstrakti ja yleinen luonne. ARBED ei voi

104 – Tästä yhteisöjen tuomioistuin toteaa edellä mainitun asiassa Technische Unie v. komissio annetun tuomion 54 kohdassa, että ”mitä enemmän aikaa kuluu tutkimustoimenpiteen – – ja väitetiedoksiannon välillä, sitä todennäköisempää – – on, että tässä [väite]tiedoksiannossa tarkoitettuja rikkomisia koskevia asianomaisen puolesta puhuvia mahdollisia todisteita ei voida enää hankkia tai että niiden hankkiminen on vaikeaa etenkin, kun kyse on asianomaisen puolesta puhuvista todistajista, erityisesti kyseessä olevien yritysten johtoelinten kokoonpanossa mahdollisesti tapahtuneiden muutosten ja niiden muun henkilöstön osalta mahdollisesti tapahtuneiden vaihdosten takia”.

105 – Ibid., tuomion 55 kohta.

106 – Ibid., tuomion 61 kohta.

107 – Em. asia Technische Unie v. komissio, tuomion 64–70 kohta. Ks. myös asia C-105/04 P, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied v. komissio, tuomio 21.9.2006 (Kok., s. I-8725, 56–60 kohta).

nimittäin pätevästi väittää, että se on täyttänyt sellaisenaan ”todistustaakan” vaatimukset todetessaan, että ”näyttö – – on kadonnut tällaisen ajan kuluessa”.

267. Katson näin ollen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 168 kohdassa tekemä päätelmä ei ole puutteellisesti perusteltu. Ehdotan, että ensimmäinen väite hylätään perusteettomana.

b) Toinen ja kolmas väite, jotka koskevat alkuperäisen päätöksen virheellistä tulkintaa ja oikeusvoiman periaatteen rikkomista

268. ARBEDin esittämä arvostelu on mielestäni täysin aiheellista.

269. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on yhtäältä tulkinnut alkuperäistä päätöstä virheellisesti. Toisin kuin se väittää, vastuuolettamaan ei ole vedottu alkuperäisen päätöksen yhteydessä, sillä kuten se on itsekin todennut edellä mainitun asiassa ARBED vastaan komissio 11.3.1999 annetun tuomion 95 kohdassa, ”on todettava, ettei komissio ole hallinnollisen menettelyn aikana missään vaiheessa nimenomaisesti ilmoittanut [ARBEDille] aikovansa katsoa sen olevan vastuussa väitetiedoksiannon kohteena olevan TradeARBEDin käyttäytymisestä”. Tätä ei mainita myöskään alkuperäisessä päätöksessä.

270. Ensimmäisen asteen tuomioistuin on toisaalta perustanut arviointinsa menettelyyn ja päätökseen, jotka on kumottu edellä mainitussa asiassa ARBED vastaan komissio 2.10.2003 annetulla yhteisöjen tuomioistuimen tuomiolla.[108] Näin toimiessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on siis jättänyt huomiotta kumoamispäätöksestä johtuvat vaikutukset[109] ja samalla rikkonut oikeusvarmuuden periaatetta.[110]

271. Vaikka nämä väitteet vaikuttavat mielestäni täysin perustelluilta, niistä ei seuraa valituksenalaisen tuomion kumoaminen. Mainitut väitteet kohdistuvat nimittäin valituksenalaisen tuomion ylimääräisiin perusteluihin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 168 kohdassa esittämät näkökohdat ovat riittävä peruste sen tekemälle päätelmälle,

108 – Muistutan, että yhteisöjen tuomioistuin kumosi alkuperäisen päätöksen ARBEDia koskevilta osin tämän puolustautumisoikeuksien rikkomisen vuoksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin muistuttaa tästä nimenomaisesti valituksenalaisen tuomion 148 kohdassa.

109 – Ks. tästä edellä alaviitteessä 99 tarkoitetut oikeussäännöt ja oikeuskäytäntö.

110 – Asiassa C-526/08, komissio v. Luxemburg, 29.6.2010 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-6151) unionin tuomioistuin on muistuttanut oikeusvoimaa ja lainvoimaa koskevan periaatteen noudattamisen tärkeydestä sekä unionin oikeusjärjestyksessä että kansallisissa oikeusjärjestyksissä (26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Tämä periaate on ilmaisu perustavanlaatuisesta oikeusvarmuuden periaatteesta (ks. tästä asia C-126/97, Eco Swiss, tuomio 1.6.1999, Kok., s. I-3055, 46 kohta ja asia Brumărescu v. Romania, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 28.10.1999, Recueil des arrêts et décisions 1999-VII, jossa ihmisoikeustuomioistuin vahvistaa varauksetta, että oikeusvarmuus edellyttää, että ”tuomioistuimen lopullisesti antamaa oikeusriidan ratkaisua ei voida enää asettaa kyseenalaiseksi” (61 kohta)).

kuten ilmenee myös valituksenalaisen tuomion 169 kohdassa käytetystä sanamuodosta ”on lisättävä”. Näin ollen nämä väitteet on hylättävä tehottomina.

4. Päätelmä

272. Nämä seikat huomioon ottaen ehdotan, että unionin tuomioistuin toteaa neljännen valitusperusteen, joka koskee oikeudellisia virheitä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ARBEDin puolustautumisoikeuksien rikkomisen osalta tekemässä arvioinnissa, perusteettomaksi ja hylkää sen.

273. Kaikki nämä seikat huomioon ottaen olen sitä mieltä, että ARBEDin asiassa C-201/09 P tekemä valitus on osittain jätettävä tutkimatta ja osittain hylättävä perusteettomana.

VIII Päätelmät, jotka on tehtävä asioissa C-201/09 P ja C-216/09 P tehdyistä valituksista

274. Ehdotan ensinnäkin, että unionin tuomioistuin jättää osittain tutkimatta ARBEDin asiassa C-201/09 P tekemän valituksen ja osittain hylkää sen perusteettomana.

275. Toiseksi siltä osin kuin kyse on ProfilARBEDin ja TradeARBEDin asiassa C-216/09 P tekemästä vastavalituksesta, ehdotan, että unionin tuomioistuin kumoaa valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, että komissiolla oli oikeus saattaa ProfilARBED vastuuseen ARBEDin ja ProfilARBEDin kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä.

276. Kolmanneksi komission asiassa C-216/09 P tekemän valituksen osalta ehdotan, että unionin tuomioistuin kumoaa valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, että vanhentumisajan keskeytyminen pätee vain suhteessa ARBEDiin. Katson nimittäin, että vanhentumisajan keskeytymisen pitää päteä suhteessa kaikkiin rikkomiseen osallistuneisiin yrityksiin. Näin ollen tähän keskeytymiseen on voitava vedota TradeARBEDia vastaan, mutta ProfilARBEDia ei mielestäni voida pitää tällaisena yrityksenä.

277. Jos valituksenalainen tuomio kumotaan, Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 61 artiklan mukaan unionin tuomioistuin voi joko palauttaa asian unionin yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi tai ratkaista asian itse, jos asia on ratkaisukelpoinen.

IX Asian käsittelyn vaiheet

278. Nyt käsiteltävä riita-asia koskee menettelyjä, jotka komissio on pannut vireille TradeARBEDin 1.7.1988 ja 16.1.1991 välisenä aikana toteuttaman rikkomisen vuoksi.

279. Riidanalaisen päätöksen tavoitteena on lukea ARBEDin ja ProfilARBEDin syyksi vastuu näistä kilpailunvastaisista menettelyistä ja määrätä niille TradeARBEDin kanssa yhteisvastuullisesti sakkoa.

A *ProfilARBED*

280. Edellä tämän ratkaisuehdotuksen 224–235 kohdassa esitetyt näkökohdat huomioon ottaen katson, että riidanalainen päätös on kumottava siltä osin kuin se koskee ProfilARBEDia.

B *TradeARBED*

281. TradeARBED on esittänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle kolme kumoamisperustetta.

282. Ensimmäisen kumoamisperusteen, joka koskee riidanalaisen päätöksen oikeudellisen perustan puuttumista, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perustellusti hylännyt perusteettomana.

283. Toisen kumoamisperusteen osalta, joka koskee seuraamusmenettelyjen vanhentumista koskevia sääntöjä, on TradeARBEDin kannalta ratkaisevaa selvittää, onko kanteen nostaminen unionin tuomioistuimissa keskeyttänyt vanhentumisajan kulumisen suhteessa siihen. Olen todennut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehneen oikeudellisen virheen, kun se tätä kanneperustetta arvioidessaan katsoi, että vanhentumisajan keskeytyminen ei pätenyt TradeARBEDiin.

284. Edellä tämän ratkaisuehdotuksen 71–81 kohdassa esittämistäni syistä katson, että vanhentumisajan kuluminen on keskeytynyt myös suhteessa TradeARBEDiin.

285. Seuraavaksi on tutkittava, miten tämä toteamus vaikuttaa viiden vuoden vanhentumisajan laskemiseen. Sen jälkeen kun alkuperäinen päätös [111] tehtiin 16.2.1994, vanhentumisaika kului, kunnes ensimmäinen kanne nostettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa 8.4.1994, eli seitsemän viikon ajan. Tämän jälkeen sen kuluminen keskeytyi 11.3.1999 saakka, jolloin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antoi edellä mainitun tuomion asiassa ARBED vastaan komissio, eli viideksi vuodeksi. Sen jälkeen se kului jälleen 11.5.1999 saakka, jolloin ARBED teki valituksen yhteisöjen tuomioistuimessa, eli kahden kuukauden ajan. Vanhentumisaika keskeytyi uudelleen 2.10.2003 saakka, jolloin yhteisöjen tuomioistuin antoi edellä mainitun tuomion asiassa ARBED vastaan komissio, eli neljäksi vuodeksi ja viideksi kuukaudeksi. Tämän jälkeen se kului uudelleen kaksi vuotta ja neljä kuukautta, kunnes ARBED-konsernille toimitettiin 8.3.2006 uusi väitetiedoksianto, joka oli vanhentumisen keskeyttävä toimi. Näin ollen riidanalainen päätös on tehty 8.11.2006 viiden vuoden vanhentumisajassa.

286. Esillä olevassa asiassa siitä päivästä, jolloin rikkominen lakkasi, toisin sanoen ajankohdasta 17.1.1991 kuluvan kymmenen vuoden vanhentumisajan osalta tätä määräaikaa on pidennettävä sillä noin yhdeksän vuoden ja viiden kuukauden pituisella ajalla, jonka menettely oli kesken. 8.11.2006 tehty riidanalainen päätös, jolla TradeARBED velvoitettiin maksamaan sakkoa, on siis tehty tämän määräajan kuluessa.

287. Näin ollen toinen kumoamisperuste, joka koskee seuraamusmenettelyjen vanhentumista koskevien sääntöjen rikkomista, on hylättävä perusteettomana siltä osin kuin TradeARBED vetoaa siihen.

288. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jättänyt puolustautumisoikeuksien rikkomista koskevan kolmannen kumoamisperusteen tutkimatta siltä osin kuin se koski TradeARBEDia.

289. TradeARBEDin esittämät väitteet on lueteltu tiivistetysti valituksenalaisen tuomion 162 ja 163 kohdassa. Ne ovat samat kuin ARBEDin esittämät väitteet, ja niissä vaaditaan riidanalaisen päätöksen kumoamista tai vähintään päätöksen 2 artiklan kumoamista. TradeARBED väittää edellä mainittuun asiassa Technische Unie vastaan komissio annettuun tuomioon tukeutuen, että menettelyn erityisen pitkän keston vuoksi todisteet, joilla voidaan osoittaa, että ARBEDilla ei ollut ratkaisevaa vaikutusta siihen, ovat hävinneet.

111 – Päätöstä ei kumottu TradeARBEDin osalta.

290. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 165–172 kohdassa tutkinut, onko kolmas kanneperuste perusteltu siltä osin kuin ARBED on vedonnut siihen. Samoin perustein kuin on esitetty kyseisen tuomion 168 kohdassa, katson, että tämä kanneperuste on hylättävä perusteettomana. ARBEDin tavoin TradeARBED ei osoita, miten hallinnollisen menettelyn kesto olisi voinut vahingoittaa sen puolustautumisoikeuksien käyttöä.

291. Kun kaikki edellä esitetyt seikat otetaan huomioon, kanne, jonka TradeARBED on nostanut riidanalaisen päätöksen kumoamiseksi, on hylättävä.

X Oikeudenkäyntikulut

292. Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 122 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan unionin tuomioistuin päättää oikeudenkäyntikuluista, mikäli valitus on perusteltu ja se tekee asiassa lopullisen päätöksen.

293. Työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan, jota sovelletaan työjärjestyksen 118 artiklan nojalla valituksen käsittelyyn mukaan, asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut.

294. Työjärjestyksen 69 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan on kuitenkin niin, että jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi tai jos siihen on muutoin erityisiä syitä, unionin tuomioistuin voi määrätä, että kukin vastaa omista kuluistaan.

295. Asiassa C-201/09 P ARBEDin kaikki vaatimukset on hylätty. Ehdotan näin ollen, että unionin tuomioistuin velvoittaa tämän yrityksen vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja korvaamaan myös komission oikeudenkäyntikulut.

296. Asiassa C-216/09 P on hylätty komission esittämä valitusperuste, jonka mukaan oli jätetty tunnustamatta säännöt, joiden perusteella ProfilARBED voitiin saattaa vastuuseen kilpailunvastaisesta toiminnasta. Samoin ProfilARBEDin ja TradeARBEDin valitusperuste, joka koskee vanhentumisen keskeytymiseen sovellettavan säännön virheellistä tulkintaa, on hylätty. Näin ollen asianosaiset vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan.

XI Ratkaisuehdotus

297. Edellä esitettyjen näkökohtien perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin ratkaisee asiat seuraavasti:

”1) Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-405/06, ArcelorMittal Luxembourg ym. vastaan komissio, 31.3.2009 antama tuomio kumotaan siltä osin kuin se on katsonut

– että Euroopan komissiolla oli oikeus saattaa ArcelorMittal Belval & Differdange SA vastuuseen ArcelorMittal Luxembourg SA:n ja ArcelorMittal International SA:n kilpailunvastaisista toimista ja

– että vanhentumisajoista Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimukseen liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa 6.4.1978 tehdyn komission päätöksen N:o 715/78/EHTY 3 artiklan ja perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohdan mukaisesti vanhentumisajan keskeytyminen pätee vain suhteessa ArcelorMittal International SA:han.

2) ArcelorMittal Luxembourg SA:n asiassa C-201/09 P tekemä valitus jätetään osittain tutkimatta ja osittain hylätään perusteettomana.

3) EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan soveltamisesta eurooppalaisten teräspalkkituottajien sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin 8.11.2006 tehdyn komission päätöksen (asia COMP/F/38.907 – Teräspalkit) 1 artikla kumotaan siltä osin kuin se koskee ArcelorMittal Belval & Differdange SA:ta.

4) ArcelorMittal International SA:n tästä päätöksestä nostama kumoamiskanne hylätään perusteettomana.

5) Asiassa C-201/09 P ArcelorMittal Luxembourg SA vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja se velvoitetaan korvaamaan Euroopan komission oikeudenkäyntikulut.

6) Asiassa C-216/09 P ArcelorMittal Belval & Differdange SA, ArcelorMittal International SA ja Euroopan komissio vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan."